

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV DÁLNÉHO VÝCHODU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karel Klouda

**Postavení a diskriminace národnostních menšin
v současném Japonsku**

**Discrimination and other issues of ethnic minorities
in present-day Japan**

Praha, 2011

Vedoucí práce: Jan Sýkora

Prohlašuji,
že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
a veškeré použité prameny jsou řádně citovány.

V Praze, dne 5. září 2011

Karel KLOUDA

Anotace

Tato práce popisuje situaci a postavení národnostních menšin v současném Japonsku a věnuje se problémům, se kterými se cizinci potýkají. Součástí práce je případová studie tří největších cizineckých komunit.

Klíčová slova: Japonsko, národnostní menšina, diskriminace,
Korejci, Číňané, Brazilci.

Annotation

This work describes the situation regarding national minorities in present-day Japan as well as various problems they encounter. Part of this work is also a case-study of three largest foreigners' communities in Japan.

Keywords: Japan, national minorities, discrimination, issues,
Koreans, Chinese, Brazilians.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Historický a kulturní kontext.....	9
2.1	Vzestup a pád japonského impéria.....	9
2.1.1	Kořeny japonského pocitu výlučnosti.....	9
2.1.2	Transformace Japonska od feudalismu k modernímu státu.....	11
2.1.3	Počátky teritoriální expanze Japonska.....	12
2.1.4	Vrchol a pád japonského impéria.....	15
2.1.5	Důsledky pádu japonského impéria.....	16
2.2	Některá filosofická východiska japonského způsobu uvažování.....	18
2.2.1	Uči a soto.....	18
2.2.2	Honne a tatemae.....	20
2.2.3	Dílčí závěr.....	20
3	Národnostní menšiny v současném Japonsku.....	21
3.1	Statistika.....	21
3.1.1	Národnostní složení cizinecké komunity.....	21
3.1.2	Složení komunity podle druhu a účelu pobytu.....	23
3.2	Společnost a cizinci.....	24
3.2.1	Japonská identita.....	24
3.2.2	Definice „japonskosti“ - legislativní.....	26
3.2.3	Definice „japonskosti“ - empirická.....	29
3.2.4	Právní postavení cizinců.....	30
3.2.5	Společenské postavení cizinců.....	31
3.3	Diskriminace.....	32
3.3.1	Obecné předpoklady pro diskriminaci národnostních menšin.....	32
3.3.2	Konkrétní předpoklady pro diskriminaci národnostních menšin.....	32
3.3.3	Konkrétní podoby diskriminace.....	34
3.3.4	Ochrana před diskriminací.....	39
4	Případové studie.....	41
4.1	Případová studie: Korejská menšina.....	41
4.1.1	Příliv korejských dělníků v první polovině 20. století.....	41
4.1.2	Poválečná vlna repatriace.....	44

4.1.3	Kořeny poválečné korejské komunity v Japonsku.....	46
4.1.4	Zvuk ticha – Korejcem na zapřenou.....	50
4.1.5	70. až 90. léta: Počátek prosperity.....	52
4.1.6	Korejská komunita v současném Japonsku.....	54
4.2	Případová studie: Čínská menšina.....	56
4.2.1	Historie čínsko-japonských vztahů.....	56
4.2.2	Počátky moderních čínsko-japonských vztahů.....	57
4.2.3	Situace po druhé světové válce.....	58
4.2.4	Čínská menšina v současném Japonsku.....	60
4.3	Případová studie: Brazilci japonského původu.....	62
4.3.1	Původ a kořeny brazilských Japonců.....	62
4.3.2	Návrat brazilských Japonců.....	63
4.3.3	Postoj japonské majority.....	64
4.3.4	Brazilská komunita v současném Japonsku.....	65
5	Závěr.....	67

1 Úvod

Stojíme na prahu třetího tisíciletí. Náš svět se globalizuje a hranice mezi zeměmi, národy a kulturami se, obzvláště u nás v Evropě, do jisté míry stírají. Vlivem ekonomické integrace se zdá, že spějeme ke stavu, kdy spíše než občané jednotlivých zemí budeme občany Evropské Unie, potažmo planety Země.

Japonské císařství po druhé světové válce dokázalo až neuvěřitelně rychle povstat z ruin a popela války a během pouhých dvou desetiletí se vypracovat na pozici asijské ekonomické jedničky a dobyt kvalitou a kvantitou svého zboží prakticky celý světový trh. Mohlo by se zdát, že má předpoklady k tomu, stát se integračním hybatelem v asijském, či dokonce celosvětovém měřítku. Realita je však jiná. Japonsko, které bylo po většinu své historie izolovaným a uzavřeným ostrovním státem uprostřed širého moře, se ani na prahu třetího tisíciletí stále ještě myšlenkově nedokázalo z oné izolace vymanit a na svoje mezinárodní vztahy stále ještě často nahlíží optikou „my – oni“. Okolní asijské země navíc dodnes nedokázaly zapomenout na příkoří, které jim způsobilo právě Japonsko v době své imperialistické expanze v první polovině 20. století a během druhé světové války. Ovzduší tedy asijské ekonomické integraci a multikulturalismu po evropském vzoru nepřeje a stav věcí zůstává beze změny.

O japonské společnosti se často hovoří jako o homogenní. K japonské národnosti se hlásí více než 98% ze 127 milionů obyvatel Japonského císařství, legálně dlouhodobě pobývajících cizinců je v zemi „jen něco málo“ přes dva miliony. Dvěma největšími skupinami jsou příslušníci čínského etnika¹ (687 tisíc) a Korejci

---

¹ Statistiky nerozlišují mezi Číňany z pevninské Číny a Číňany z Taiwanu.

(565 tisíc), s velkým odstupem následují Brazilci (230 tisíc) a Filipínci (210 tisíc). Počty příslušníků dalších národů se pohybují nejvýše v řádech desítek tisíc.

Cizinci, zejména ti s dlouhodobým pobytem, se v Japonsku čas od času musejí potýkat s problémy, které plynou z historické předpojatosti majoritní japonské společnosti vůči okolnímu světu. Ta nabírá mnoha konkrétních forem – odepřením vstupu do některých podniků počínaje, přes nerovné podmínky při hledání bydlení či zaměstnání a konče problematikou ochrany občanských, potažmo lidských práv daného jedince.

Problematiku diskriminace v současném Japonsku kvalitně rozebrala ve své diplomové práci s názvem *Diskriminace a diskriminační slova v současném Japonsku* paní Adéla Bělohávková. Kromě národnostních menšin původem z jiných zemí se autorka zabývala také problémy původních obyvatel Japonska – *Ainu* a „nečistými“ historickými kastami *hinin* a *eta*, jejichž stigmatizace přetrvává až do současnosti. V úvodu pasáže věnované etnické diskriminaci se nicméně zmiňuje² o nedostatku dostupných informačních zdrojů, popisujících určité oblasti diskriminace Korejců. Během čtyř let, které uplynuly od její diplomové práce, se v tomto ohledu situace změnila: Na Kalifornské Univerzitě vyšly v angličtině dvě sociologické práce na toto téma – přesněji jedna kniha³ od autora korejského původu a jeden sborník statí⁴ redigovaný autory korejského původu. Svoji pasáž o Korejcích v Japonsku tedy stavím hlavně na těchto pramenech.

Informace o situaci dalších národnostních menšin čerpám především z archivu JSTORu, text doplňuji fakty z japonských vládních webových stránek a ze svobodné encyklopedie Wikipedia. Neocenitelnou studnicí informací o diskriminaci cizinců v Japonsku jsou také webové stránky⁵ naturalizovaného

---

2 Bělohávková, A.: *Diskriminace a diskriminační slova v současném Japonsku*, str. 33.

3 Lie, J.: *Zainichi (Koreans in Japan). Diasporic Nationalism and Postcolonial Identity*.

4 Ryang, S., Lie, J. (ed.): *Diaspora without Homeland. Being Korean in Japan*.

5 Arudou, D.: *Debito.org – Arudou Debito / Dave Aldwinckle's Home Page* [online].

Američana Davida Aldwincla. Seznam všech použitých informačních zdrojů uvádím na konci práce.

Ve své práci se pokusím, především na základě výše vyjmenovaných zdrojů, shrnout současnou pozici cizinců v Japonsku a pokusím se pojmenovat jejich problémy.

V textu používám českou transkripci pojmů, asijská osobní jména ponechávám v původním řazení *příjmení – jméno*, pokud není dostatečně ustálena jejich převrácená evropská podoba.

2 Historický a kulturní kontext

V této kapitole rozeberu základní předpoklady a souvislosti, které vedly ke vzestupu japonského nacionalismu a imperialistické expanzi v první polovině 20. století, díky které se do země poprvé ve větší míře dostali migranti ze zahraničí.

2.1 Vzestup a pád japonského impéria

Pokud chceme najít racionální odůvodnění současného rozložení sil na dálném východě, dříve či později dojdeme k závěru, že jedním z hybatelů asijských dějin ve 20. století byl japonský pocit výlučnosti. V jeho důsledku se Japonsko vrhlo do teritoriální expanze a v jeho důsledku provedlo v prosinci roku 1941 osudovou chybu útokem na americký Pearl Harbour. V této kapitole se pokusím vysvětlit, odkud se tento pocit v Japonsku vzal, a co vedlo k jeho eskalaci ve 20. století.

2.1.1 Kořeny japonského pocitu výlučnosti

Hrdost japonského národa se odráží už v jeho nejstarších literárních památkách. Postupně se etablující státní útvar, respektive na konci 7. století vládnoucí rod Fudžiwara, pociťoval potřebu, upevnit svoje vnitrostátní mocenské postavení a zároveň prezentovat Japonsko sousedním zemím jako plnohodnotný a suverénní stát. Za tímto účelem vznikly na počátku 8. století hned dvě literární kroniky: *Záznamy věcí starých* (japonským názvem *Kodžiki*) a *Japonské záznamy* (*Nihon šoki*). První z nich byla určena spíše pro vnitrostátní použití, druhá byla spíše „na export“; obě dvě kroniky byly sepsány v klasické čínštině, *Kodžiki* nicméně navíc používala komplikovaný raný experimentální zápis japonštiny a japonských reálií

přes (především) fonetickou složku čínských znaků a proto postupně upadla v zapomnění, protože ji už nikdo nedokázal přeložit.

Obě dvě kroniky začínají pasáží o japonské mytologii, konkrétně mýtem o stvoření světa a Japonska. Podle něj Japonci odvozují svůj původ od božích sourozenců Izanami a Izanagiho, kteří, jak hezky píše Reischauer⁶, „dali vzniknout japonským ostrovům a početným božstvům, včetně ústřední bohyně slunce, Amaterasu.“ Její vnuk Ninigi no Mikoto sestoupil z nebes na zem a jeho vnuk, anebo možná pravnuk, uváděný pod svým posmrtným jménem Džinmu – božský válečník, si roku 660 př. n. l. podmanil dnešní oblast Kinki⁷ a založil tam pra-stát Jamato. Obdobným způsobem k božskému původu přišel i zbytek japonské populace, celý národ je totiž potomstvem bohů v několikáté generaci.

Jak už jsem zmínil, kroniky postupem času do jisté míry upadly v zapomnění a staly se spíše cennou historickou relikvií v císařských repozitářích. Oživení zájmu přišlo v 18. století, kdy se o staré texty začali, pod vlivem tehdejšího hnutí japonských studií *kokugaku*⁸, zajímat lingvisté a filologové. Jedním z nich byl Motoori Norinaga⁹, který dokázal rozluštit text kroniky Kodžiki a opatřil ho komentáři. Jeho „komentovaná reedice“ se spolu s jeho další tezí o absolutní loajalitě poddanstva vůči císaři staly jedněmi z hlavních ideových pilířů zmíněného hnutí *kokugaku*. To postupně získávalo na oblibě i na faktické moci a ve druhé polovině 19. století jeho ideová činnost vyústila až v pád šógunátní vlády, restauraci císařské moci a zásadní a bezprecedentní změnu japonských společenských poměrů.

---

6 Reischauer, E. O., Craig, A. M.: *Dějiny Japonska*, str. 10.

7 Okolí současného Kjóta a Ósaky

8 Učení *kokugaku* bylo reakcí nespokojené nacionalistické frakce neokonfuciánů 17. století, kteří nesouhlasili s fakticky přetrvávající kulturní dominancí Číny. Jejich ultimativním cílem bylo svrchované a nezávislé Japonsko pod vládou císaře.

9 Motoori Norinaga (1730 – 1801). Jeden z prominentů své doby, po dokončení studia medicíny se věnoval filologii. Poznámkový aparát ke kronice *Kodžiki* je jeho nejvýznamnějším dílem.

Druhý významný filosofický proud té doby, škola *Mitogaku*, kladl důraz kromě osobnosti císaře také na tradiční japonské přírodní náboženství *šintó*. To se ostatně nikterak nevylučovalo; vzpomeňme, že je císař podle legendy potomkem bohyně slunce. Nelze se tedy divit, že v japonské společnosti v důsledku vzniklo přesvědčení, že je japonský panovník nadřazen jiným světovým vládům a japonský národ jako takový nadřazen všem ostatním národům světa a je přímo povolán k tomu, aby se stal vůdčí silou přinejmenším v regionálním měřítku. Na základě takového přesvědčení se posléze začal odvíjet sled událostí, který skončil v srpnu 1945 shozením dvojice atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki.

2.1.2 Transformace Japonska od feudalismu k modernímu státu

Jak už jsem částečně předesťl výše, začaly se ve druhé polovině 19. století v japonské společnosti odehrávat do té doby nevídané změny. Postupná infiltrace lačně přijímaných západních filosofických proudů a především americký tlak na otevření země¹⁰ a navázání obchodních styků ve svém důsledku učinily přítrž dvě stě padesát let trvající izolaci Japonska, kterou se japonští šógunové chtěli za každou cenu ubránit předpokládané kolonizaci jejich země ze strany některé z evropských mocností, a odstartovaly sérii celospolečenských změn, které vyvrcholily 3. ledna 1868¹¹ restaurací císařské moci a následnými reformami Meidži.

Nová politická reprezentace se musela vypořádat s palčivým problémem, jak naložit s rozsáhlou společenskou vrstvou samurajů – někdejší vojenskou šlechtou, aby se její příslušníci nestali destabilizujícím prvkem nově se formujícího

---

10 První oficiální americká výprava do Japonska proběhla roku 1846, nicméně ke kýženému výsledku vedly teprve dvě výpravy komodora Matthewa C. Perryho (1794 - 1858) v letech 1852 a 1854. Perry tokugawskému šógunátu dostatečně důrazně demonstroval sílu amerického námořnictva, což šógunát přimělo rezignovat na svoji politiku mezinárodní izolace.

Hmatatelným výsledkem druhé Perryho výpravy byla *Kanagawská konvence* ze 31.3.1854, která kromě deklarace přátelství otevřela přístavy v Šimodě a v Hakodate pro mezinárodní obchod a zaručila americkým občanům v Japonsku alespoň omezená práva a svobody.

11 Kalendářní údaj podle západního gregoriánského kalendáře. Také se často uvádí datum 9. 12. 1867, které je podloženo tehdy používaným japonským císařským lunárním kalendářem.

společenského řádu. Konzervativní politici tehdejší doby viděli východisko v zahraniční expanzi – samurajové budou dělat to, co umí dobře – tedy bojovat, a výsledky jejich práce budou ku prospěchu japonskému národu. Ideovým podkladem tohoto zamýšleného územního a mocenského rozmachu se měl stát už zmíněný šintoismus.

Po reformách Meidži proto nově nastolená vláda roku 1868, pod vlivem učení školy *Mitogaku*, zřizuje *Vládní úřad pro uctívání bohů*¹², který o čtyři roky později povýšil na plnohodnotné ministerstvo – *džingikan*¹³. Úřad dohlížel na náboženské obřady a na průběh státem nařízené odluky šintoismu od buddhismu. Roku 1871 byly všechny šintoistické svatyně zestátněny a začleněny do dvanáctistupňové hierarchie, na jejímž vrcholu byla svatyně *Ise*¹⁴, zasvěcená bohyni slunce Amaterasu. Z kněží se stali státní zaměstnanci, čímž fakticky přestal být šintoismus náboženstvím a stal se plnohodnotnou státní ideologií. Jak ale uvidíme dále, v následujících desetiletích rostl význam a postavení armády a Japonsko se tak postupně stalo fašistickým státem *par excellence*.¹⁵

2.1.3 Počátky teritoriální expanze Japonska

Na počátku 70. let 19. století bylo Japonsko ve sporu se sousední Koreou. Korea odmítala přistoupit na revizi vzájemných politických a obchodních vztahů – tedy alespoň ne v takové formě, kterou předkládala japonská strana, a svůj odpor projevovala pro Japonsko urážlivým způsobem. Ukvapená „trestná výprava“ v roce 1873 sice byla nakonec odvrácena díky urychlenému návratu a intervenci diplomata Iwakury Tomomiho z důležité mezinárodní obchodně-diplomatické mise, vojenské řešení obchodních sporů se tím však pouze o dva roky oddálilo. Roku 1875 se Japonsko nicméně odhodlalo „k definitivnímu řešení“ a po zralé

---

12 Ve znacích 神祇事務局

13 Ve znacích 神祇官

14 Svatyně se nachází ve městě Ise v prefektuře Mie v regionu Kansai na hlavním ostrově Honšú.

15 *Typickými rysy fašistických ideologií jsou mimo jiné vypjatý nacionalismus, autoritativní a charismatické vůdcovství, militarismus, kult modernity, mládí a síly jakož i silná ekonomická role státu, často chápaného korporativisticky.* Zdroj: Příspěvatelé Wikipedie: *Fascism*. [online]

úvaze se rozhodlo použít stejný scénář, jaký Japonsku od dvacet let dříve předvedl americký komodor Perry, a jakým Japonsko donutil k podpisu obchodních dohod a otevření země. Na přelomu let 1875 a 76 demonstrovalo Japonsko Koreji svoji námořní převahu, což byl pro Korejce dostatečný argument k tomu, aby na dohodu přistoupili „po dobrém“. *Obchodní smlouva z Kanghwy*¹⁶ Japonsku, kromě dalších výhod, připravila půdu pro případnou expanzi v budoucnosti – Korea byla vyvázána z čínského vazalství a Japonci získali v Koreji právo exteritoriality.

Nově nastalá situace Koreji samozřejmě nevyhovovala, a ostatně ani Číně, která jednostranně přišla o svůj vazalský stát, který pravidelně přispíval do státní kasy peněžním tributem; Korea se zase dostala z područí vlivu jednoho cizího státu do područí vlivu jiného cizího státu. Stupňující se série národních povstání dovedla roku 1884 korejského krále k žádosti o čínskou vojenskou intervenci, Japonsko následně svévolně vyslalo vlastní jednotky, kterými si vynutilo reformu korejské vlády a vyhlášení války Číně. Čína ale byla vyčerpána předcházejícími *Opiiovými válkami*¹⁷ s Velkou Británií a nedokázala udržet krok s rychle se modernizujícím japonským námořnictvem, a k velikému překvapení západních pozorovatelů nakonec v dubnu 1895 Japonsku podlehla. Podpisem *Šimonosecké mírové smlouvy*¹⁸ byla Čína kromě uznání suverenity Koreje donucena, vzdát se několika svých dalších držav, především Taiwanu, který posléze téměř okamžitě přešel pod japonskou správu.

Mocenské ambice v Koreji mělo také Rusko, které si na sklonku 19. století vymohlo na Číně koncesi ke stavbě železnice z ruské Čity skrz čínské Mandžusko do Vladivostoku a rovněž pětadvacetiletý pronájem strategicky významného poloostrova Liao-tung. Z toho důvodu se začalo na počátku 20. století stupňovat

---

16 *Kanghwaská smlouva*, uzavřena 27. 2. 1876. Kromě výše uvedeného získalo Japonsko přístupová práva do korejských přístavů v Inčchonu, Pusanu a ve Wonsanu.

17 Pojem *Opiiové války* označuje dva konflikty čínské dynastie Čching a Velké Británie, které se odehrály v polovině 19. století. Jejich podstatou byla snaha Britů o navázání obchodních a diplomatických styků s Čínou a především o legalizaci obchodu s opiem, které se Čína bránila.

18 *Šimonosecká smlouva*, uzavřena 17. 4. 1895. Kromě výše zmíněného získalo Japonsko přístup do čínských přístavů spolu s právem využívat tamní levnou pracovní sílu, plus tučné reparace.

napětí mezi Ruskem a Japonskem, které ve vzestupu ruského vlivu vidělo ohrožení svých vlastních zájmů. Eskalující spory v únoru 1904 vyústily ve válku, ve které, byť až po úspěšné akci pěchoty, opět mělo poslední slovo lépe vybavené japonské námořnictvo. Obě země ale byly válkou zcela vyčerpány, Rusko se navíc potýkalo s vlastními vnitřními problémy – s buržoazní revolucí, a tak se diplomatické iniciativy ujaly Spojené státy americké a podpis mírové smlouvy proběhl v Portsmouthu ve státě New Hampshire. *Portsmouthská smlouva*¹⁹ sice Japonsko připravila o dobyté Mandžusko, ale přešla na něj ruská nájemní smlouva k poloostrovu Liao-tung a přístupová práva k Rusy zbudované mandžuské železnici. Separátně si Japonci vyjednali také postoupení nadvlády nad Filipínami Američanům a rozšíření britského vlivu, plynoucího z *Anglo-japonské smlouvy*²⁰, na celou východní Asii. Výměnou za tyto ústupky jim byl souhlas těchto mocností s přechodem Koreje do japonské zájmové sféry. Japonské anexi Koreje teď už nic nebránilo. V listopadu 1905 předložilo Japonsko korejské vládě k podpisu protektorátní smlouvu²¹, kterou se Korea vzdala vlastní zahraniční politiky, a po jednom dalším formálním mezikroku²² došlo²³ v létě roku 1910 k definitivnímu připojení Koreje k Japonsku. Spolu s Taiwanem, anektovaným o 15 let dříve, se Korea stala základem japonského impéria.

---

19 *Portsmouthská smlouva*, uzavřena 5. 9. 1905. Kromě výše zmíněného smlouva Japonsku přiznala vliv nad jižní polovinou ostrova Sachalin. Ačkoli Japonsko smlouvou získalo hodně, japonská veřejnost spokojena nebyla a její frustrace vyústila v sérii demonstrací v Tokiu a následný pád Kacurova vládního kabinetu.

20 *Anglo-japonská smlouva o alianci*, uzavřena 30. 1. 1902 mezi Velkou Británií a Japonskem. Obsahem bylo vymezení zájmových sfér – Japonsko si dělalo nároky na Koreu, Velká Británie na Čínu. Několikrát byla prodloužena a její platnost definitivně skončila roku 1923.

21 Uzavřeno 17.11.1905, také je známa jako *Smlouva 42. roku* (korejsky *ulsa-čojak*, odkazuje na tradiční korejský kalendář) či jako *Druhá japonsko-korejská smlouva*. Smlouvu za korejskou stranu pod nátlakem podepsalo jen pět ministrů, ostatní významné osobnosti té doby, včetně císaře Kodžonga, podepsat odmítly.

22 Uzavřeno 24.7.1907. Tzv. *Třetí japonsko-korejská smlouva* podřizuje chod korejské státní správy japonskému guvernérovi a nařizuje reformu soudního systému.

23 Uzavřeno 22.8.1910. Článek 1: Korejský císař odevzdává suverenitu nad Koreou do rukou japonského císaře. Článek 2: Japonský císař tuto přijímá a souhlasí s připojením Koreje k Japonsku.

Anexe Koreje trvala, i přes houževnatý národní odpor, dlouhých 35 let. Japonské koloniální správě však i přes její, občas dosti tvrdé, metody nelze upřít její zásluhy na rozvoji korejského poloostrova. V něm měla japonská vláda ještě důležitější postavení, než tomu bylo během modernizace po reformách Meidži v jejich vlastní zemi a u řady opatření, aplikovaných v Koreji, se dají vysledovat paralely s podobnými opatřeními z Japonska 50 let zpět. Kromě už zmíněné reformy soudního systému Japonci zreformovali také školství a provedli zásadní investice do průmyslu a železniční infrastruktury.

2.1.4 Vrchol a pád japonského impéria

Po anexi korejského poloostrova zahrnovalo japonské impérium také Taiwan a několik sousedních ostrůvků, souostroví Rjúkjú, Kurilské ostrovy a jižní polovinu ostrova Sachalin. Další vlna expanze začala ve 30. letech 20. století, Japonsko postupně ovládlo většinu čínského pobřeží, Filipíny, Thajsko, Barmu, tehdejší Francouzskou Indočínu, Britskou Malajsii a Nizozemskou Východní Indii a do závislého postavení přivedlo další nikoli nevýznamnou část Tichomoří. Členství v japonském impériu dávalo občanům kolonií určité příležitosti, a tak posléze začala probíhat vnitro-imperiální migrace občanů kolonií do Japonska, nabízejícího vyšší životní úroveň, než jeho kolonie. Řada cizinců tedy do Japonska přišla „za lepším“, na druhou dosti početné zástupy lidí byly do Japonska zavlečeny během druhé světové války a byli zařazeni do armády anebo na těžké, nebezpečné a málo placené pracovní pozice.

V té době byl už byla v japonském myšlenkovém diskursu v plném proudu zfašizovaná podoba šintoistické státní ideologie. Ačkoli se modernizované Japonsko na počátku definovalo jako demokratický stát, jeho mladé demokratické struktury ještě nestačily za 50 let existence zapustit dostatečně silné kořeny a byly postupně donuceny přenechat svůj vliv vzrůstající se armádě. Ta měla v té době poměrně silné postavení, podložené dvěma vyhranými válkami a z nich plynoucí

anexí Koreje a Taiwanu, a vidinou chystané teritoriální expanze do dalších zemí jihovýchodní Asie.

Armáda považovala parlamentní demokracii za rušivý společenský prvek²⁴ a tak došlo k tomu, že se roku 1940 politické strany raději samy dobrovolně rozpustily a transformovaly se na jedinou státní polofašistickou organizaci *Taiseijokusankai*²⁵, která o rok později zatáhla Japonsko útokem na Spojené státy americké do druhé světové války, což se posléze ukázalo být pro existenci impéria osudovou chybou.

Spojené státy sledovaly japonskou expanzi s krajním znepokojením, především ale měly rozhodující kontrolu nad klíčovou surovinou – nad ropou, kterou Japonsko nemá. Útok na Pearl Harbour 7.12.1941 sice zastihl Spojené státy nepřipravené, nicméně už během roku 1942 se situace otočila v neprospěch Japonska a dá se říci, že od rozhodující bitvy o Midway (4. - 7.6.1942) Japonsko, vyčerpané hlavně paralelní a bezvýslednou válkou v Číně, i přes srdnatou obranu už pouze ustupovalo.

Definitivní pád japonského impéria přišel v srpnu 1945, kdy Spojené státy shozením dvou atomových bomb na Hirošimu (6.8.) a Nagasaki (9.8.) srazily Japonsko na kolena a donutily jej k bezpodmínečné kapitulaci, kterou ohlásilo 15.8. v poledne a formálně podepsalo 2.9. na palubě bitevní lodi Missouri, kotvící v Tokijském zálivu.

2.1.5 Důsledky pádu japonského impéria

Spojené státy brzy po japonské kapitulaci ustavily nad Japonskem okupační správu, která měla dva hlavní cíle: Odzbrojit jej a udělat z něj moderní stát západního stylu a svého spojence. Do čela okupační správy na konci srpna

---

24 Politické handrkování, obvyklé v pluralitní demokracii, je přímým protikladem tehdy velmi žádoucí společenské jednoty a ve svém důsledku tedy ohrožuje loajalitu obyvatelstva vůči císaři a osud Japonska jako takového.

25 Japonsky 大政翼賛会, doslova *Organizace pro podporu imperiální vlády*.

nastoupil generál Douglas MacArthur²⁶, který se na sedm let stal faktickou hlavou japonského státu.

Císař Šówa²⁷ zůstal sice formálně hlavou japonského císařství, na žádost okupační správy se ale musel zříci²⁸ svého božského původu. Státní šintoismus byl rovněž direktivou²⁹ okupační správy zrušen a byla provedena odluka této církve od státu. Ze školních učebnic byly odstraněny všechny spojnice mezi šintoismem, jakožto náboženstvím, a předválečnou ultranacionalistickou a imperialistickou ideologií; vysokým státním představitelům bylo zapovězeno navštěvovat svatyně z titulu zástupců státu, nadále do nich směli vstupovat výhradně jako soukromé osoby. V podobném duchu se také nesla nová ústava z roku 1947.

Japonsko bylo donuceno za své chyby z první poloviny 20. století pykat. Po kapitulaci se muselo zcela samozřejmě vzdát všech svých závislých území, nabytých během jeho teritoriální expanze. Jejich občané se mohli vrátit domů, ovšem museli tak učinit na vlastní náklady, a tak část cizinců v Japonsku zůstala a vyčkávala. To se týkalo především Korejců, protože situace na korejském poloostrově byla po skončení války dosti nestabilní – podrobně ji rozeberu v sekci o korejské menšině dále v textu.

Japonsko za své imperialistické choutky zaplatilo také naprostou ztrátou regionální prestiže – všechny dříve Japonskem obsazené státy po skončení války Japonsko za způsobená příkoří nenáviděly a rozhodně nespěchaly s obnovováním diplomatických vztahů. Hořkost této epizody japonských dějin je ve východní Asii cítit dodnes, přestože se japonští vládní činitelé za chyby svých předchůdců již

---

26 Douglas MacArthur (1880 – 1964). Nejmladší ze tří synů amerického armádního kapitána, s vyznamenáním absolvoval vojenskou akademii ve West Pointu. Během kariéry získal řadu vyznamenání, včetně nejvyšší medaile cti.

27 Císař Šówa (1901 – 1989). Na Západě znám pod svým vlastním jménem Hirohito.

28 Císařské prohlášení z 1.1.1946 nemá oficiální název, často ale bývá označováno jako „císařský výnos o budování nového Japonska“.

29 Příspěvatel Wikipedie: *Shinto Directive*. [online]

mnohokrát omluvili. Jediným spojencem poválečného Japonska tak zůstaly Spojené státy.

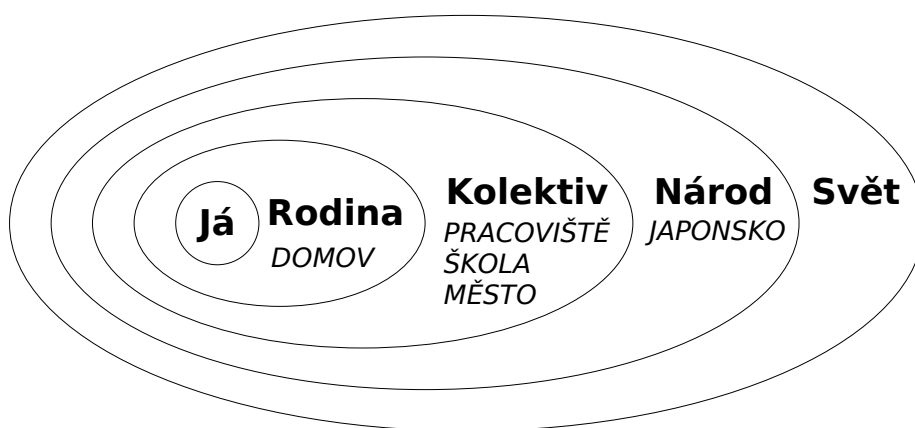
2.2 Některá filosofická východiska japonského způsobu uvažování

V předcházející podkapitole práce už jsem načrtl historicky podložené přesvědčení japonského národa o svém božském původu a z něj plynoucí úctu a loajalitu vůči císaři, k pochopení japonského myšlenkového diskursu však nezbytné, objasnit laskavému čtenáři ještě několik dalších pojmů, které z velké části japonské myšlení definují.

2.2.1 Uči a soto

K základním pojmům mnoha „teorií japonskosti“ patří *uchi* – vnitřek, a jeho protiklad *soto* – vnějšek. Japonci na těchto pojmech staví myšlenkovou konstrukci své pozice ve společnosti.

Japonci se vnímají jako kolektivistický národ. Společnost není chápána jako víceméně nahodilé seskupení autonomních lidí, ale právě naopak – jednotlivý člověk je v každém okamžiku součástí nějakého vyššího, nadřazeného celku. Schematicky lze tuto konstrukci znázornit jako soustavu soustředných kružnic, v jejichž společném středu je jedinec, kterého postupně obklopují vnější vrstvy, charakterizující jeho okolí. Viz ilustrace č. 1 dole.

Ilustrace 1: Postavení jednotlivce v japonské společnosti. Zdroj: Zápisky ze semináře o japonské společnosti, vyučovaného na FF UK Praha, vyučující: Jan Sýkora.

Skupina lidí, která je v určitém kontextu a v určitém okamžiku pro jedince relevantní, se označuje jako *uči* – vnitřní svět, vše ostatní za hranicí té skupiny je pak *soto* – vnější svět. Hranice světů *uči* a *soto* se pružně posouvá podle okamžité situace, ve které se člověk nachází. *Uči* může být v jedné situaci pouze nejbližší rodina, v jiné situaci může *uči* reprezentovat celý (japonský) národ. S lidmi v zóně *uči* je vhodné a žádoucí se družit a spolupracovat³⁰, naopak lidé v zóně *soto* mohou být člověku do značné míry lhostejní.

Jak už jsem zmínil, každý člověk je v japonském pojetí součástí nějakého kolektivu. Přebírá jeho normy a hodnoty a svoje zájmy podřizuje jeho potřebám, kolektiv na oplátku jedinci poskytuje určité zázemí a jistotu. Pokud člověk normy a hodnoty kolektivu nepřijme, pak ani kolektiv nepřijme jeho. Dá se tak dovodit, že kolektivismus produkuje rovnostářství – chce-li člověk v kolektivu zůstat, nesmí se odlišovat od „ideje ideálního konformního člena“ více, než dovolují kolektivní normy a hodnoty. Členství v kolektivu je základní a nutnou podmínkou pro práci a rozvoj jedince, naopak vyčlenění či dokonce vyloučení je pro jedince sociální katastrofa, srovnatelná se smrtí.

Takovéto uspořádání japonské společnosti má pochopitelně kořeny hluboko v historii a souvisí s pěstováním nejdůležitější asijské plodiny – rýže, což je nutně kolektivistická činnost, individuální pěstování by totiž bylo silně neefektivní.

Rozdíl mezi *uči* a *soto* je dobře vidět na konkrétní aplikaci této konstrukce. V každém japonském domě bývá za vstupními dveřmi schůdek, zvaný *genkan*. Tvoří pomyslnou hranici, oddělující špinavý, nebezpečný, vnější svět *soto* od bezpečného, čistého prostředí domova – *uči*. Jeho hlavním účelem je, psychologicky přinutit příchozího, aby se na hraně schůdku přezul a nezanášel si do domu prach a bláto z ulice. Tím se dostáváme ke konotacím zmíněných pojmů: *uči* představuje čistotu, zdraví, bezpečí, řád, život – tedy obecně vlastnosti a věci prospěšné a vysoce žádoucí. Protikladný pojem *soto* je naopak asociován s pojmy

---

30 O tomto pojednává koncept *amae*. Viz dílo Doi Takeo: *Anatomy of dependence*.

jako špína, nemoc, nebezpečí chaos či smrt, tedy věci a vlastnosti rušivé a nežádoucí.

2.2.2 Honne a tatemae

S pojmy *uchi* a *soto* relativně těsně souvisí ještě další dvojice pojmů – *honne* a *tatemae*, které popisují chování jedince v sociálním kontextu. *Honne* označuje tu část chování a postojů, kterou člověk zastává v soukromí, sám před sebou, upřímně. *Tatemae* naopak představuje názory a postoje, které jsou určitým způsobem navenek žádoucí, anebo dnešními slovy „politicky korektní“. *Tatemae* je tedy určitou formou autocenzury, protože v japonské kultuře je naprosto nezbytné, zachovat si při jednání s druhými lidmi tvář – jakkoli se vlastní postoj člověka k diskutovanému problému (*honne*) nemusí shodovat s postojem, který je v dané situaci žádoucí (*tatemae*).

Zmínil jsem souvislost s pojmy *uchi* a *soto*. Vzpomeňme, že každý člověk je vždy součástí nějaké skupiny, která je pro něj *uchi*. Uvnitř té skupiny je obvykle přípustné zastávat postoje *honne*, pokud ovšem nekolidují s hodnotami, které skupina uznává. Naopak v interakci se světem *soto* člověk musí konformně zastávat politicky korektní postoje *tatemae*, jinak mu hrozí, že ho jeho relevantní *uchi* za takové vybočení bude ostrakizovat.

2.2.3 Dílčí závěr

Obě dvojice pojmů můžeme dát do souvislosti s japonským vnímáním světa. Japonci se považují za výjimečnou a uzavřenou skupinu. Japonsko, potažmo japonský národ je pro ně *uchi*, poskytuje jim pocit bezpečí a řádu věcí. Naopak zbytek světa je pro Japonce *soto*, se všemi negativními asociacemi, a proto je nezbytné s ním jednat a zacházet korektně, ale zároveň ostražitě, aby japonský národ v mezinárodním kontextu neztratil tvář, ale aby zároveň vnější svět Japonsko s jeho vnitřní harmonií neohrozil.

3 Národnostní menšiny v současném Japonsku

Japonsko stojí na prahu třetího tisíciletí v pozici vyspělé postindustriální země s poměrně pestrým národnostním složením. Nicméně se zdá, že se kdysi izolovaná ostrovní země dodnes s imigrací zcela nevyrovnala. V této kapitole se budu zabývat současným stavem problematiky národnostních menšin v Japonsku, pokusím se pojmenovat hlavní oblasti jejich problémů, se kterými se potýkají, a jejich příčiny. Tři největší cizinecké komunity rozeberu podrobněji v další kapitole.

3.1 Statistika

Začneme trochou faktů na úvod. Statistiky počtu cizích státních příslušníků na japonském území zpracovává ministerstvo spravedlnosti.

3.1.1 Národnostní složení cizinecké komunity

Tabulka č. 1 na následující straně nahoře zachycuje vývoj počtu cizinců, dlouhodobě sídlících na území Japonska, za posledních 5 let. Je vidět, že mají jejich počty spíše stagnující tendence, i když se v nich odráží globální ekonomická krize z konce prvního desetiletí 21. století. Ta dává uspokojivé vysvětlení pro poměrně masivní odliv především brazilské populace – automobilový průmysl, ve kterém jsou Brazilci nejčastěji zaměstnáváni, se kvůli dočasnému poklesu poptávky zbavuje nadbytečné levné pracovní síly. Za klesajícími počty Korejců stojí jejich tendence k naturalizaci, kterou v posledních letech absolvuje zhruba 10 tisíc osob ročně. Naproti tomu čínská komunita se neustále rozšiřuje.

Země původu	Podíl	Absolutní počty osob				
	2010	2010	2009	2008	2007	2006
Čína, Taiwan	32,20%	687 156	680 518	655 337	606 889	560 741
Jižní Korea, KLDK	26,52%	565 989	578 495	589 239	593 489	598 219
Brazílie	10,80%	230 552	267 456	312 582	316 967	312 979
Filipíny	9,85%	210 181	211 716	210 617	202 592	193 488
Peru	2,56%	54 636	57 464	59 723	59 696	58 721
USA	2,37%	50 667	52 149	52 683	51 851	51 321
Ostatní země	15,70%	334 970	338 323	321 489	309 450	296 848
Celkem	100,00%	2 134 151	2 186 121	2 217 426	2 152 973	2 084 919

Tabulka 1: Vývoj počtu dlouhodobě žijících cizinců v Japonsku za období 2006 – 2010.

Autor dat: Ministerstvo spravedlnosti Japonska.

Zdroj: Přispěvatelé Wikipedie: Nippon no Gaikokudžin. [online]

Statistiky ministerstva spravedlnosti ovšem zcela opomíjejí existenci etnických menšin uvnitř japonského národa samotného – jmenovitě původní obyvatelé souostroví Rjúkjú a severojaponské etnikum *Ainu*. Jejich počty oficiálně známy nejsou – Japonci totiž nejsou zvyklí rozlišovat mezi státní a etnickou příslušností, a proto byla ještě donedávna samotná existence a přítomnost těchto dvou národů popírána jakožto zcela irrelevantní tvrzení. Ainuové i Rjúkjúané totiž jsou legálně japonští státní příslušníci, a proto v kontextu ideologie o homogenním státu další diskuse donedávna neměla smysl. Současné oficiální odhady počtu Ainů se pohybují kolem 25 tisíc osob, neoficiální čísla ale hovoří až o 200 tisících příslušníků tohoto etnika.

O počtech Rjúkjúanů nejsou čísla k dispozici vůbec, jediné přibližné vodítko nám dávají výsledky ankety³¹ Rjúkjúské univerzity: 41,6% respondentů z prefektury Okinawa se považuje za *Okinawany*, 29,7% za Okinawany a Japonce zároveň a 25,5% se považuje za Japonce. Pokud bychom tyto výsledky jednoduše namapovali na údaje o počtu obyvatel prefektury Okinawa (1,4 milionu), dostaneme přibližně 578 tisíc obyvatel, kteří se identifikují výlučně jako Okinawané, dalších 413 tisíc se pak současně považuje za Japonce. Tato čísla

³¹ Přispěvatelé Wikipedie: *Ryukyuan People*. [online]

Právní důvod pobytu	Zastoupení (2010)		Tři nejčastější národnosti
	Absolutní	Relativní	
Trvalý pobyt	565 089	26,48%	30% Číňané, 21% Brazilci, 16% Filipínci
Zvláštní trvalý pobyt	399 106	18,70%	99% Korejci, 1% Číňané
Studium v Japonsku	201 511	9,44%	67% Číňané, 13% Korejci, 3% Vietnamci
Rodinní příslušníci Japonce	196 248	9,20%	27% Číňané, 21% Filipínci, 10% Korejci
Dlouhodobý pobyt	194 602	9,12%	40% Brazilci, 19% Filipínci, 16% Číňané
Rodinní příslušníci cizince	118 865	5,57%	50% Číňané, 15% Korejci, 5% Indové
Výkon specifických činností	72 374	3,39%	61% Číňané, 8% Korejci, 7% Filipínci
Specialisté v humanitních oborech	68 467	3,21%	50% Číňané, 13% Korejci, 9% Američané
Profesní trénink (do 1 roku)	50 423	2,36%	78% Číňané, 8% Vietnamci, 5% Filipínci
Profesní trénink (2 – 3 roky)	49 585	2,32%	79% Číňané, 8% Vietnamci, 6% Filipínci
Ostatní důvody	217 881	10,21%	
Celkem	2 134 151	100,00%	

Tabulka 2: Deset nejčastějších právních důvodů pobytu cizinců v Japonsku.

Autor dat: Ministerstvo spravedlnosti Japonska.

Zdroj: Příspěvatelé Wikipedie: Nippon no Gaikokudžin. [online]

ovšem nejsou nijak směrodatná – kandidáti byli vybráni náhodně z telefonního seznamu a respondentů bylo pouze 1201. Především ale použitý termín *Okinawan* není synonymem pro příslušníka národa Rjúkjú, ale nese pouze místní geografickou informaci zabarvenou lokálním patriotismem.

3.1.2 Složení komunity podle druhu a účelu pobytu

Každý cizinec, který v Japonsku zůstává déle, než mu povoluje krátkodobé turistické vízum, se musí registrovat³² na pobočce imigračního úřadu v místě bydliště a svou přítomnost v Japonsku náležitě zdůvodnit. Tabulka číslo 2 na této stránce nahoře zachycuje nejčastější právní důvody dlouhodobého pobytu cizinců v Japonsku. Výstupem z registračního procesu je *cizinecká registrační karta*, která je nutným předpokladem pro výkon zaměstnání³³, registraci do daňového systému a do systému zdravotního pojištění, a také pro přístup k důležitým službám, vázaným na smluvní vztah: Bez registrace si nelze založit bankovní účet, nebo například pořídit mobilní telefon.

³² Pro osoby s kratším pobytem je registrace dobrovolná.

³³ Výkon placených aktivit vyžaduje pracovní vízum.

Kategorie *zvláštní trvalý pobyt* byla vytvořena roku 1991 speciálním vládním výnosem³⁴ pro někdejší občany japonského impéria (a jejich potomky), kteří po druhé světové válce pozbyli japonské občanství. Téměř výhradně se jedná o v Japonsku žijící Korejce a taiwanské Čínany, kteří byli poválečným právním stavem znevýhodněni, a v současnosti pro ně tato kategorie představuje kompromisní alternativu mezi naturalizací, která by se dotkla jejich národní hrdosti, a trvalým pobytem, který by se zase dotkl jejich občanských práv, která jim *zvláštní trvalý pobyt* do jisté míry garantuje.

3.2 Společnost a cizinci

Ze statistiky počtu cizích státních příslušníků na japonském území v předchozí kapitole je vidět, že Japonsko už dávno není homogenní izolovanou zemí bez vnějších styků, ale naopak poměrně pestrá multikulturní společnost, byť dominantní japonské etnikum představuje 98% obyvatelstva. Žijeme ostatně v éře globalizace a mezinárodní spolupráce, a tak je nasnadě, že ze zahraničí do Japonska přichází velké množství lidí za zábavou i za prací.

V této podkapitole rozeberu, jak Japonci definují příslušnost k japonskému etniku, a také jak se na základě takové definice vymezuje vůči těm, které pokládá za cizince.

3.2.1 Japonská identita

Japonsko sebe sama od konce druhé světové války až do současnosti definuje jako *národní stát* – *tan'icu minzoku kokka*³⁵. Stát jednoho národa - japonského, stát ve kterém žije jen jedna národnost – japonská. Etnicky homogenní stát, jehož všichni občané sdílí stejné, japonské, kulturní hodnoty.

---

34 *Speciální zákon o imigraci osob, které pozbyly japonské občanství v důsledku mírové smlouvy s Japonskem*, ve znacích 日本国との平和条約に基づき日本の国籍を離脱した者等の出入国管理に関する特例法 . Mírovou smlouvou s Japonskem se rozumí *Sanfranciská mírová smlouva* z roku 1952.

35 Ve znacích 単一民族国家

Toto vymezení sebe sama má samozřejmě kořeny v japonské historii, v japonském způsobu vnímání uspořádání světa, a konečně i v samotné geografické poloze země – po dlouhou dobu bylo Japonsko stěží dosažitelnou, a proto téměř izolovanou ostrovní zemí uprostřed moře. Obchodní a diplomatické styky s asijskou pevninou sice fungovaly neustále i v dobách nejpřísnější izolace v období Edo, ale vždy byly přísně regulovány a pohyb cizích osob po Japonsku přísně střežen. Taková situace vydržela až do reformy Meidži na přelomu 60. a 70. let 19. století. Japonci z toho důvodu nejsou zvyklí rozlišovat mezi pojmy *národnost* a *státní příslušnost*, v realitě izolované země totiž jedno nutně implikuje druhé.

Během expanze japonského impéria na přelomu 19. a 20. století se na japonské území poprvé ve větší míře dostali lidé „zvnějšku“ a Japonsko se tak změnilo z jednonárodnostního státu na stát vícenárodnostní, ve kterém ale samozřejmě měli vůdčí pozici Japonci. Je pochopitelné, že se vnímali jako úspěšní dobyvatelé a kolonizátoři, ale vzpomeňme také, že tehdejší doba byla prodchnuta šintoistickým nacionalismem a japonský národ se pokládal za vyvolený. Po skončení druhé světové války se ale poražené Japonsko muselo většiny obsazeného území opět zřít a umožnit imigrantům bezpečný návrat; snad jedinou výjimkou bylo souostroví Rjúkjú, ležící mezi japonským ostrovem Kjúšú a tehdy čínským Taiwanem, které Japonsku zůstalo i po válce. A právě po skončení války se v Japonsku objevuje zmíněná idea jednonárodnostního státu – *tan'icu minzoku kokka*. Tato idea vlastně říká, že se japonská společnost, očištěná od nánosů cizinců, vrátila svou národnostní skladbou o století zpět, a že tedy nyní v zemi zůstává opět výhradně japonský národ.

To je ovšem nebezpečná zjednodušující konstrukce, založená také na ne zcela přesných předpokladech. Jak už jsem naznačil v předchozí podkapitole, Japonci, nezvyklí rozlišovat mezi etnickou a státní příslušností, zcela opominuli vzít na vědomí existenci dvou vnitrostátních nejaponských etnik, Ainů a Rjúkjúanů.

Rovněž zcela bez povšimnutí prošla skutečnost, že proces repatriace vnitro-imperiálních imigrantů ještě zdaleka nebyl u konce, nicméně pro japonskou vládu to byl jen *dočasný* problém, který nakonec bude *jednou* definitivně vyřešen. I proto mohl v roce 1986 tehdejší premiér Nakasone v reakci na mezinárodní kritiku sebevědomě prohlásit, že v Japonsku žádné národnostní menšiny (podle západních definic) nejsou, a že tedy není koho diskriminovat.

Od té doby se samozřejmě mnohé změnilo, a zejména po uvolnění pravidel pro imigraci, které odráželo vzestup (především) automobilového průmyslu na přelomu 80. a 90. let 20. století, se spektrum národnostních menšin rozšířilo jak kvantitou, tak i pestrostí. Japonci jsou ale zvyklí uvažovat v intencích systému *uči/soto*³⁶, a proto si od nově příchozích, a vlastně od celého okolního světa, stále udržují chladný odstup a na hranicích svého *uči* se pokoušejí budovat pomyslné barikády. Pro Japonce je to vlastně určitá forma psychologické obrany japonských kulturních hodnot, které pokládají za natolik specifické a výjimečné, že je nikdo zvenčí nemůže pochopit, natož pak přijmout za vlastní bez toho, aby je nenávratně poskvřnil a zruinoval. Je to vlastně pud sebezáchovy v celonárodním měřítku.

Takovýto postoj japonského národa k vnějšmu světu přímo naplňuje definici xenofobie. A právě z ní pramení celá řada problémů, kterým cizinci v Japonsku musí čelit. Tlak ze strany multikulturních a lidskoprávních organizací sice vede k pozvolnému a opatrnému odbourávání diskriminace na úrovni legislativy, v lidech je ale xenofobie stále ještě dosti pevně zakořeněna. Některé příklady rozeberu v další podkapitole.

3.2.2 Definice „japonskosti“ - legislativní

Právní příslušnost k japonskému státu a národu je především otázkou státního občanství. To je v Japonsku upraveno zákonem o občanství z roku 1950 a jeho

---

³⁶ Viz sekce 2.2.1 této práce.

prováděcí vyhláškou, naposledy aktualizovanou roku 1984 s účinností od roku 1985. Japonské občanství lze nabýt výhradně dvěma způsoby: narozením, anebo absolvováním procesu naturalizace.

Jak už jsem zmínil, narodit se jako Japonec, je v Japonsku otázkou krve³⁷, která koluje v žilách rodičům; místo narození dítěte je nepodstatné. Narozením lze tedy získat japonské občanství pouze v těchto případech:

- Alespoň jeden z rodičů je v okamžiku narození dítěte státním občanem Japonska, NEBO
- Otec dítěte zemře před jeho narozením a v okamžiku smrti je státním občanem Japonska, NEBO
- Oba rodiče dítěte, narozeného na japonském území, jsou buď neznámí nebo bez státní příslušnosti.

Potomci japonských rodičů (přesněji, alespoň jednoho) mohou za určitých okolností získat také občanství jiné země – narozením na území státu, který přiznává občanství metodou *jus soli*³⁸. V případě, že se někdy později v životě vrátí do Japonska, musí se rozhodnout mezi příslušným cizím občanstvím a japonským, na které mají podle japonského zákona nárok. Rozhodnout se musí do 21 let věku, případně uspokojivě reagovat na přímou výzvu z ministerstva ve lhůtě jeden měsíc. V případě, že se nevyjádří, bude jim jejich japonské občanství po vypršení lhůty automaticky odebráno.

Později v životě, než při narození, lze japonské občanství získat pouze naturalizací, která má podle zmíněného zákona následující podmínky:

- Nepřetržitý legální pobyt v Japonsku po dobu 5 a více let (ve specifických vyjmenovaných případech i méně), A ZÁROVEŇ

---

37 *Jus sanguinis* – zákon krve. Obdobně je definováno občanství v řadě států světa, včetně ČR.

38 *Jus soli* – zákon půdy, druhý z hlavních principů nabytí občanství narozením, narození získávají občanství státu bez ohledu na původ rodičů. Tuto praxi uznává většina států severní a jižní Ameriky, z evropských pak (v upravené podobě) Velká Británie, Francie, Irsko a Německo.

- Způsobilost k právním úkonům (implikuje věk 20 a více let), A ZÁROVEŇ
- Čistý trestní rejstřík, A ZÁROVEŇ
- Dostatečná úroveň vzdělání pro budoucí zaměstnání, A ZÁROVEŇ
- Ochota vzdát se předcházejícího státního občanství.

V poslední době procesem naturalizace ročně prochází asi 15 tisíc osob, z čehož zhruba 10 tisíc tvoří v Japonsku žijící Korejci. Rozhodující slovo v procesu naturalizace má ministerstvo spravedlnosti, které také může v odůvodněných případech udělit výjimku z výše vyjmenovaných pravidel, například pro potomky japonských rodičů. Proces zpracování doložené dokumentace trvá 8 až 10 měsíců a kromě písemných formulářů obnáší také ústní pohovor a případně také písemný jazykový test.

Naturalizací a přijetím japonského občanství člověk automaticky ztrácí občanství předchozí, japonské právo totiž nepřipouští dvojí občanství. Akt vzdání se předchozího cizího občanství má nicméně právní účinnost pouze před japonskou jurisdikcí, naopak před jurisdikcí druhé dotčené země mít platnost může, ale také nemusí. To je případ Japonců (v intencích japonského zákona o občanství) narozených ve Spojených státech amerických – i když se před japonskými úřady zřeknou svého amerického občanství, mimo území Japonska jejich americké občanství stále trvá.

Před poslední změnou prováděcí vyhlášky bylo jednou z nutných podmínek procesu naturalizace také přijetí japonsky znějícího jména. Formálně tato povinnost už sice neexistuje, v současnosti je to pouze dobrovolná možnost³⁹, nicméně někteří konzervativní státní úředníci se stále ještě nezdrahají o takovém požadavku s uchazečem diskutovat.

---

39 Cizinci si mohou zvolit legálně platné japonské jméno (japonsky *tsúhómei*, ve znacích 通称名) při prvotní registraci na imigračním úřadě, jeho přijetí významným způsobem usnadňuje integraci člověka do japonské společnosti.
Zdroj: Přispěvatelé Wikipedie: *Alien Registration in Japan*. [online]

Kategorie	1	2	3	4	5	6	7	8
Charakteristika								
Má japonskou krev	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Sdílí kulturu	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗
Má občanství	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗

Tabulka 3: Kategorizace osob na japonském území z hlediska definujících atributů příslušnosti k japonskému národu. Zdroj: Zápisky ze semináře o japonské společnosti, vyučovaného na FF UK Praha, vyučující: Jan Sýkora.

3.2.3 Definice „japonskosti“ - empirická

V předchozím oddílu jsem zmínil myšlenku, že narodit se jako Japonec, je především otázkou krve, respektive rasového a národnostního původu. Druhým nutným atributem je sdílení souboru japonských kulturních hodnot. Člověk projde jako Japonce jen tehdy, jsou-li obě podmínky naplněny.

V evropském kulturním rámci jsou hlavními atributy pro rozhodnutí, kam člověk patří, především státní příslušnost a soubor sdílených hodnot. Připojením japonského předpokladu o národnostním původu k těmto dvěma atributům získáme 8 možných kombinací. Viz prosím tabulka 3 nahoře na této straně.

Kategorie číslo 1 a 2 jsou „čistokrevní Japonci“ – potomci japonských rodičů, kteří vyrostli v Japonsku, sdílí japonské kulturní hodnoty a nejčastěji mají japonské občanství, anebo jej pozbyli přijetím cizího občanství při trvalé emigraci, například při sňatku s cizím státním příslušníkem. Zdá se, že první dvě kategorie přitahují nejméně problémů, nemusí tomu tak ale být vždy: Japonská společnost vnímá požadavek „japonské krve“ poměrně silně – ne jen jeden, ale oba dva rodiče musí být etničtí Japonci, aby jejich dítě bylo veřejností přijato za „čistokrevné“. Naopak potomky ze smíšených manželství, přestože nakrásně splňují literu národnostního zákona, veřejnost jako plnohodnotné Japonce nepřijme a dostane se jim stigmatizující nálepky *háfu*⁴⁰. To je případ českého podnikatele Tomio Okamury, jehož matka je Češka: Japonci ho kvůli jejímu etnickému původu neberou jako

⁴⁰ Japonsky psáno ハーフ, z anglického *half* – poloviční.

čistokrevného Japonce, Češi ho zase kvůli výrazné fenotypální odlišnosti jen stěží přijímají jako Čecha. Nicméně u nás v České republice se mu podařilo vyšvihnout se mezi podnikatelskou elitu, což je úspěch, o kterém by se mu v Japonsku mohlo nanejvýš zdát.

Osoby v kategoriích číslo 3 a 4 jsou etničtí Japonci, kteří ale vyrostli mimo japonskou kulturní sféru a tím pádem nesdílí kulturní hodnoty a normy. Typickým zástupcem jsou potomci japonských emigrantů, anebo potomci rodičů na dlouhodobých zahraničních misích. Tito lidé získávají v sociálním styku stigmatizující nálepku „nepříliš japonských Japonců“, protože neovládají japonské normy chování, a často ani jazyk. Příslušné zákony však jejich imigraci a naturalizaci kladou mnohem snáze překonatelné překážky, než je tomu v případě jiných etnik. Většinová společnost je ale jako plnohodnotné Japonce nepřijme, bez ohledu na to, zda mají japonské občanství, nebo ne.

Kategorie 5 a 6 zahrnuje lidi, které můžeme označit nálepkou „japonský cizinec“. Sdílejí japonskou kulturu, ale nemají „čistou“ japonskou krev. Typickým zástupcem jsou v Japonsku se narodivší a trvale žijící etničtí Korejci nebo Číňané. Těmto konkrétním dvěma etnikům se navíc daří v běžném životě procházet i skrz pomyslné „etnické síto“, protože se vizuálně od Japonců neliší. Dokud jsou schopni a ochotni svůj původ tajit, zachází s nimi majoritní společnost jako se sobě rovnými.

Konečně kategorie 7 a 8 jsou „čistokrevní cizinci“, se kterými bude vždy zacházeno jako s cizinci – tedy zdvořile, ale s chladným odstupem.

3.2.4 Právní postavení cizinců

Postavení cizince se odvíjí především od právního stavu jeho pobytu v Japonsku a od stavu jeho registrace v cizineckém registru.

Jak už jsem zmínil, cizinci zůstávající v Japonsku delší dobu, než jim dovoluje turistické vízum, se musí zaregistrovat do registru cizinců, který jim založí *registrační list*⁴¹ a vydá *cizineckou registrační kartu*⁴², která je ekvivalentem občanského průkazu a kterou musí cizinec nosit stále u sebe.

Registrace opravňuje držitele k právním úkonům, sama o sobě ale neopravňuje k výkonu práce za úplatu – k tomu je zapotřebí pracovní vízum. Pracovní vízum nemá obecnou platnost, ale opravňuje držitele k práci pouze ve zvoleném oboru. Pokud člověk během pobytu mění zaměstnání, musí požádat o změnu typu víza. Pracovní víza se také vydávají jen na dobu určitou, ale pokud pracovní poměr trvá, je možné jejich platnost obnovovat.

Plná občanská práva a ochranu před diskriminací ale zatím stále lze získat pouze naturalizací⁴³. Bez ohledu na to, jak v zemi žijí dlouho, a že řádně platí daně, mají nenaturalizovaní cizinci jen omezená práva – například nesmějí volit, a kvůli tomu, že nemají občanství, se jen těžko dovolávají ochrany před diskriminací.

3.2.5 Společenské postavení cizinců

Jak už jsem několikrát v textu zmínil, způsob vnímání cizinců je odrazem japonského způsobu vnímání světa⁴⁴. Japonská společnost řadí cizince do skupiny *soto* a podle toho s nimi zachází: Zdvořile, korektně a chladně.

Integraci cizinců se japonská společnost snaží bránit uměle tvořenými překážkami, jak rozeberu v další podkapitole. Japonci svou společnost a její kulturní hodnoty vnímají jako posvátné a výjimečné, a pro cizince neuchopitelné. V důsledku je tedy přítomnost cizinců vnímána jen jako dočasná, což ještě více ospravedlňuje zmíněný chladný odstup a zdvořilé a korektní zacházení.

---

41 Japonsky *Tóroku Genpjó*, ve znacích 登録原票

42 Japonsky *Gaikokudžin Tóroku Šómeišo*, ve znacích 外国人登録証明書

43 Viz sekce 3.2.2 této práce.

44 Viz sekce 2.2.1 této práce

3.3 Diskriminace

Diskriminace je sociologický pojem, který označuje odlišné zacházení s konkrétním jedincem nebo skupinou lidí na základě předsudků, bez ohledu na kvality nebo schopnosti daného jedince⁴⁵. Často se používá v negativním významu, kdy jsou konkrétní jedinec či skupina na základě určitého arbitrárního kritéria znevýhodněni. V této podkapitole se pokusím rozebrat předpoklady, které japonskou společnost vedou k diskriminaci cizinců, a vyjmenuji také některé její projevy.

3.3.1 Obecné předpoklady pro diskriminaci národnostních menšin

Jak už jsem naznačil dříve v této práci, diskriminace v Japonsku stojí na třech hlavních pilířích:

- Přesvědčení japonského národa o vlastní výjimečnosti⁴⁶,
- Způsob vnímání světa – dichotomie *uchi/soto*⁴⁷,
- Xenofobní snaha o ochranu vlastních kulturních hodnot⁴⁸.

Japonci považují svůj národ a jeho kulturní hodnoty za unikátní a výjimečné. Navíc v kontextu kolektivistického vnímání světa se považují za kompaktní, uzavřenou skupinu, a proto v dnešní době globalizace a prolínání kultur cítí nutnost svoji výjimečnost chránit uměle vytvořenými překážkami všeho druhu, které staví mezi sebe a okolní svět.

3.3.2 Konkrétní předpoklady pro diskriminaci národnostních menšin

Jak už jsem podotknul, každá diskriminace se opírá o předsudky, v případě cizinců pak především o jejich stereotypní obraz, který japonské veřejnosti prezentují masmédia. Ta jsou stejná, jako všude na světě, a ráda se chytají senzací.

---

45 Příspěvatelé Wikipedie: *Diskriminace*. [online]

46 Viz sekce 2.1.1 a 3.2.1 této práce.

47 Viz sekce 2.2.1 této práce.

48 Viz sekce 3.2.1 této práce.

Japonská média ovšem tvoří Japonci, a tak zmíněné senzace zobrazují v kontextu japonského způsobu uvažování, jak jsem už popsal dříve. Obraz cizinců v médiích je uměle zkreslován do negativní podoby, protože se reportuje hlavně o jejich prohřešcích, často s nevyřčeným dovětkem, že „to by přece Japonec neudělal“. Proto se není čemu divit, že japonská veřejnost cizince často implicitně považuje za zločince, násilníky, zloděje, sexuální delikventy, drogové dealery, opilce, nelegální dělníky, či třeba teroristy.

Kriminalitě cizinců je ostatně věnována celá první, byť nečíslovaná, kapitola každoroční policejní svodky⁴⁹. Statistika za rok 2009 udává 27 836⁵⁰ *objasněných* trestných činů, které spáchali „cizí státní příslušníci během návštěvy Japonska“, nicméně už nejsou uvedeny další souvislosti. V roce 2009 Japonsko navštívilo přibližně 7,6 milionu cizinců⁵¹, nicméně z textu svodky se můžeme opodstatněně domnívat, že se zmíněný počet objasněných případů vztahuje paušálně na všechny nejaponce – těžko si lze představit, že by se mezi dlouhodobě v Japonsku žijícími cizinci nenašli lidé, kteří porušují zákon. Pokud tedy sečteme⁵² 7,6 milionu návštěvníků a 2,2 milionu „dlouhodobých cizinců“, dojdeme k poměru jeden objasněný trestný čin na 352 cizinců. Naproti tomu celková statistika trestné činnosti⁵³ hovoří o 1,7 milionu kvalifikovaných trestných činů a míře objasněnosti 32% - to odpovídá 544 tisícům objasněných trestných činů. Po přepočtu na celkovou populaci Japonska bez ohledu na národnost a právní status pobytu⁵⁴ dostaneme poměr jeden objasněný trestný čin na 251 lidí. Je tedy vidět, že skutečná míra kriminality cizinců je nižší, než celostátní průměr a hysterie kolem cizinecké je zbytečně přehnaná a nedostatečně opodstatněná.

---

49 National Police Agency: *White Paper on Police 2010*. [online]

50 National Police Agency: *White Paper on Police 2010*, str. 6.

51 Ministerstvo spravedlnosti Japonska: *Svodka imigrace za rok 2010*. [online]

52 Je nutné si ale uvědomit, že se pokoušíme sečíst dva naprosto neslučitelné údaje – svodka imigrace udává *celkový počet případů imigrace*, nikoli roční počet „unikátních osob“ - někteří lidé mohou totiž během roku Japonsko navštívit i víckrát. Nicméně pro hrubou představu takovýto zkreslený a nepřesný údaj dostačuje.

53 National Police Agency: *White Paper on Police 2010*, str. 41.

54 Japonců je přibližně 127 milionů, cizince jsme výše v textu přibližně odhadli na 9,8 milionu.

Na druhou stranu je nutné podotknout, že si některé cizinecké komunity nechtěně budují svou negativní image na místní úrovni samy, svým vystupováním. Především u mimoasijských cizinců jsou zdrojem problémů jejich odlišná kultura, zvyky a způsoby a jejich implicitně předpokládaná neschopnost, chovat se v souladu s japonskými mravy. Jako příklady můžeme zmínit brazilské dělníky v japonském strojírenství⁵⁵ s jejich příslovečným jižanským temperamentem, který může některé Japonce i děsit, dále ruské námořníky v přístavech na Hokkaidu s jejich vřelým vztahem k alkoholu anebo vojáky z amerických vojenských základů, kteří se nezřídka chovají jako arogantní burani.

Spouštěčem diskriminace tedy nezřídka bývá příslušnost k jiné, než asijské rase, bez ohledu na to, jak člověk ovládá jazyk, zda se chová v souladu s dobrými mravy, nebo zda je dokonce naturalizovaný. Pro Japonce takový člověk automaticky spadá do škatulky *soto*, a podle toho se k němu budou chovat.

3.3.3 Konkrétní podoby diskriminace

Nejčastějším projevem diskriminace, se kterým se cizinci setkávají, je odepření vstupu. I dnes v Japonsku existuje řada podniků, hlavně restaurací a „zábavních klubů pro dospělé“, které mají na dveřích nápis typu „Pouze pro Japonce“ nebo „Cizincům vstup povolen pouze v doprovodu Japonce“ (viz obrázek 2 na další straně nahoře). Mediálně proslulý je případ naturalizovaného američana Davida Aldwinckla⁵⁶, kterému byl odepřen vstup do *onsenu* ve městě Otaru na Hokkaidu. Případ⁵⁷ se stal v roce 1999, stejný scénář se opakoval, když se na místo vrátil po roce, již s japonskými doklady. Majitel *onsenu* argumentoval, že mají cizinci v Otaru špatnou pověst⁵⁸ a kdyby je do svého podniku vpouštěl, přišel by o svoje věrné zákazníky z řad Japonců a musel by lázně zavřít. Častou argumentací v podobných případech bývá také poukaz na skryté nemoci, které by cizinci mohli

---

55 Viz sekce 4.3 této práce.

56 Po naturalizaci přijal japonsky znějící alias Arudó Debito.

57 Příspěvatelé Wikipedie: *Arudo Debito*.

58 Město Otaru leží na ostrově Hokkaidó a je častým cílem ruských námořníků.

Ilustrace 2: Cizincům vstup zakázán. Fotografie diskriminačního nápisu u vstupu do onsenu v Otaru ze září 1999. Autor: David Aldwinckle. Zdroj: Wikipedia Commons. Získáno z URL <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Japanese_only_sign.jpg>

do lázní zavléct, a také očekávaná neznalost toho, jak se v lázních chovat – což je ale často jen zástěrka pro diskriminační postoje.

Aldwinckle majitele *onsenu* zažaloval pro rasovou diskriminaci, uspěl a spolu se svými dvěma společníky vysoudili milion jenů na hlavu. Také podal žalobu na město Otaru za to, že nevytvořilo prostředí znemožňující diskriminaci, k čemuž ho zavazuje mezinárodní *Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*, ke které se Japonsko připojilo roku 1996; soud ale jeho námitku zamítl jako neopodstatněnou.

Zřejmě druhou nejčastější formou diskriminace je okázalá laxnost a ignorace. Jak už jsem zmínil dříve, Japonci mají cizince zaškatulkované jako *soto* a tato nálepka má pro řadu lidí větší váhu, než to, že je cizinec také potenciálním spokojeným platícím zákazníkem. Už jednou zmíněný Aldwinckle má na svých stránkách řadu esejí na podobné téma, v jedné z nich⁵⁹ popisuje svoji anabázi s pojišťovnou, která mu po uplynutí lhůty automaticky neprodloužila pojistku na dům a zdůvodnila to tím, že nezaplatil pojistné na další období. Jeho žena, etnická Japonka, přitom zavčas několikrát telefonicky urgovala zaslání platebních podkladů, ale odpovědný úředník na druhé straně linky ji vždy pouze odbyl omluvami a příslibem brzké nápravy. Ta ale nepřicházela. Aldwinckle vzal proto spravedlnost

---

⁵⁹ Arudou, D.: *The power of bullies. Cultural issue: How to fight in Japan*. [online]

do vlastních rukou a pohrozil vedoucímu pojišťovací agentury (která pouze přeprodávala produkty pojišťovny), že by ho mohl očernit u pojišťovny – ukázalo se totiž, že pracovník agentury, odpovědný za zákaznické vztahy, vědomě lhal nadřazenému a podobným způsobem poškodil ještě nejméně jednoho dalšího klienta. A ledy se pohnuly – pojistka byla prodloužena téměř okamžitě a příslušný pracovník degradován až na základní pozici.

Do podobné kategorie diskriminace patří znevýhodňování cizinců na trhu s bydlením. Studie z roku 2006, citovaná⁶⁰ deníkem Japan Times Online a kterou provedla tokijská nezisková organizace Cizinecké informační centrum, ukazuje, že i v kosmopolitním Tokiu bývá 94% cizinců v realitních kancelářích alespoň jednou odmítnuto. Nejsou výjimkou ani situace⁶¹, kdy realitní makléř po telefonu potvrdí, že volné byty jsou, ale při osobním pohovoru se zájemce dozví, že už žádný byt k pronájmu není. Podstatou problému je obava realitních makléřů z jakéhosi „rituálního znesvěcení“ bytu v případě, že by si ho pronajal cizinec. Pro makléře by to znamenalo finanční ztrátu, kvůli předsudkům by si totiž Japonec byt po cizinci nepronajal.

Na druhou stranu, obavy makléřů mají často reálný základ. Některé konkrétní národnosti, jmenujme třeba temperamentní Brazilce, mají totiž obtíže adaptovat se na japonské normy občanského soužití, zejména na striktní noční klid. Jejich japonští sousedé pak často rezignují bez boje a odstěhují se, což je pro realitní kancelář pochopitelně ztráta. Navíc tímto způsobem mohou snadno vznikat cizinecká ghetta, protože pro Japonce poklesne atraktivita daného místa.

Pracovní trh je jednou z mála oblastí, kde se diskriminaci daří postupně odbourávat. Nejdůležitějším počinem v tomto směru byl úspěšný soudní spor⁶² v Japonsku žijícího Korejce Pak Čon-soka proti koncernu Hitači v roce 1970, který

---

60 Nakamura, A.: *Foreigners still dogged by housing barriers*. [online]

61 Zdroj: Osobní zkušenost českého učitele Jana Sýkory z pracovní stáže v Japonsku. Zápisky ze semináře o japonské společnosti, vyučovaného na FF UK Praha, vyučující: Jan Sýkora.

62 Lie, J.: *Zainiči*, str. 70.

jednak ukončil éru přímé diskriminace uchazečů z řad cizinců o práci v prestižních japonských firmách, a za druhé odboural do té doby platný předpoklad, že cizinec nemůže u japonského soudu uspět. Nepřímá pracovní diskriminace cizinců ve velkých firmách ale přetrvala až do přelomu 80. a 90. let, kdy Japonská federace ekonomických organizací⁶³ s poukazem na tehdejší nedostatek pracovních sil přiměla⁶⁴ vládu k uvolnění imigračních regulací pro osoby japonského původu, především z Brazílie a z Peru. I dnes jsou ale některé pracovní pozice pro nejaponce zapovězené a na řadě pozicí pobírají za stejnou práci nižší plat.

Rodilí mluvčí anglického jazyka relativně snadno najdou uplatnění v japonských jazykových školách, nicméně je stále ještě nemyslitelné, aby se cizinec stal učitelem na základní škole nebo v mateřské školce. Relativně uvolněná situace je ve vysokém školství, ale řada institucí, včetně prestižních⁶⁵, dává cizincům smlouvy pouze na dobu určitou, na zkrácený úvazek a s povinnostmi navíc.

Dalším rozšířeným negativním stereotypem je představa „co cizinec, to zločinec“. Má nepochybně reálné kořeny – média často vděčně informují o kriminalitě cizinců a o nelegálních migrantech, nicméně pod vlivem dichotomie *uči/soto* a představy o spořádaném, harmonickém vlastním národu⁶⁶ se Japonci rádi uchýlí ke zkratkovitému zjednodušení situace a „hodí všechny cizince do jednoho pytle“. Odrazem tohoto stereotypu je třeba obrázek 4 na další straně nahoře vpravo: Neomalený cestující s velkým batohem ve vlaku má zcela evidentně nejaponské rysy. Autor ilustrace divákovi podprahově sděluje své přesvědčení, že by se Japonce něčeho takového přece nedopustil.

---

63 Japonsky *Nippon Keizai Dantai Rengókai*, ve znacích 日本経済団体連合会, analogie evropských svazů zaměstnavatelů.

64 Příspěvatelé Wikipedie: *Ethnic issues in Japan*. [online]

65 Arudou, D.: *Blacklist of Japanese Universities*. [online]

66 Viz dílo *Vějiř a meč* Ruth Benedictové. Autorka označuje japonskou kulturu jako *kulturu hanby*. Jedinec se musí zdržet toho, aby svým jednáním způsobil ostudu sobě nebo svojí skupině, a proto je v Japonsku jedna z nejnižších úrovní kriminality na světě.

Ilustrace 3 (vlevo): Zcela otevřeně rasistická obálka speciálního vydání jistého magazínu, které se věnovalo kriminalitě cizinců. V dolní části obálky se například dočteme: „V roce 2007 se kdokoliv může stát obětí cizinecké kriminality. Opravdu si chceme nechat Japonsko takhle znásilňovat?“

Ilustrace 4 (vpravo): Ukázka skryté diskriminace z informační kampaně tokijského metra Tóei. Bezohledný cestující s batohem má nejaponské rysy a atributy.

Získáno (obě) z URL <<http://www.spaciousplanet.com/world/guide/racism-in-japan>>.

Japonci se však, bohužel, dopouštějí vůči cizincům ještě daleko horších věcí. Velmi častá je šikana nejaponských dětí ve školách, která už jich řadu dohnala k sebevraždě, pedagogický dozor však před ní zavírá oči⁶⁷. Studentky z korejských škol byly dokonce při několika příležitostech⁶⁸ napadeny za bílého dne na ulici, což nakonec vedlo k zavedení praxe dvojí školní uniformy – korejské do školy a japonské na ulici, což ale samozřejmě zvyšuje náklady pro rodiče.

Tato sekce si v žádném případě nečiní nárok na úplný výčet projevů japonské xenofobie vůči cizincům, o těch by se, bohužel, daly psát celé knihy. Všechny ale mají společnou podstatu – přesvědčení o nadřazenosti Japonců vůči cizincům.

⁶⁷ Lie, J.: *Zainiči*, str. 81.

⁶⁸ Ryang, S.: *Diaspora without homeland*, str. 73

3.3.4 Ochrana před diskriminací

Ochrana před diskriminací je formálně zakotvena v japonské ústavě, která ve své třetí kapitole o právech a povinnostech lidu v prvním odstavci článku číslo 14 deklaruje⁶⁹:

Všichni občané jsou si rovni před zákonem a nesmějí být politicky, ekonomicky anebo společensky diskriminováni na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, sociální pozice nebo rodinného původu.

Při bližším zkoumání začneme ale téměř okamžitě nacházet sporné body. Konkrétně podmětem výše uvedeného souvětí jsou *občané*, nikoli *lidé* či *osoby*, což v kontextu japonské ústavy implikuje *státní občany Japonska*, tedy především Japonce samotné. Fakticky to znamená, že se tato klauzule ústavy na nikoho jiného než na Japonce nevztahuje a národnostní menšiny a cizinci tedy před diskriminací chráněni nejsou.

Na mezinárodní úrovni zajišťuje ochranu před diskriminací zejména *Všeobecná deklarace lidských práv*⁷⁰, *Mezinárodní pakt občanských a politických práv*⁷¹ a *Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*⁷². Deklaraci a Úmluvu Japonsko ratifikovalo na přelomu 70. a 80. let, ze druhého dokumentu si však vyjednalo výjimky: Ze článku 4 jsou vyloučena taková opatření proti zločinům z nenávisti, která by kolidovala se svobodami projevu, shromažďování a právem na vlastní názor. Japonsko také neuznává autoritu komise, která nad dodržováním *Úmluvy* bdí. Lidé žijící na japonském území se tedy mohou domáhat svých práv pouze před japonským soudem. To by se ale relativně brzy mohlo změnit⁷³, japonská vláda totiž zvažuje možnosti implementace dodatkového protokolu k *Mezinárodnímu*

---

69 Japonsky: すべて国民は、法の下に平等であつて、人種、信条、性別、社会的身分又は門地により、政治的、経済的又は社会的関係において、差別されない。

70 Příspěvatelé Wikipedie: *Universal Declaration of Human Rights*. [online]

71 Příspěvatelé Wikipedie: *International Covenant on Civil and Political Rights*. [online]

72 Příspěvatelé Wikipedie: *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. [online]

73 Daily Yomiuri Online: *Govt eyes intl human rights complaint framework*. [online]

paktu občanských a politických práv, který by lidem z Japonského území umožnil dovést případné spory až na půdu Organizace Spojených Národů.

V důsledku tedy cizinci nemají faktickou šanci, dovolat se spravedlnosti, když se stanou obětí diskriminace. Pokud nemají japonské občanství, u japonského soudu neuspějí, a na mezinárodní úrovni se také spravedlnosti nedomohou.

4 Případové studie

V této kapitole podrobněji rozeberu situaci kolem tří největších cizineckých komunit v Japonsku. Nejvíce prostoru věnuji korejské menšině, protože to byli právě Korejci, kdo se významně zasloužil o postupné odbourávání diskriminace cizinců a tím i o zlepšení životních podmínek národnostních menšin.

4.1 Případová studie: Korejská menšina

Korejská menšina má spolu s taiwanskými Číňany specifické postavení mezi národnostními menšinami – jedná se totiž o národy, které byly v první polovině 20. století součástí japonského impéria. Jejich příslušníci se do Japonska dostali buď dobrovolnou interní migrací, anebo násilným zavlčením a po kapitulaci Japonska v roce 1945 se z jistých důvodů nevrátili do své vlasti a přežívají v Japonsku dodnes. Korejská menšina je navíc specifická tím, že se dokázala v porovnání s ostatními cizineckými komunitami nejlépe integrovat do majoritní společnosti a to až do té míry, že se v ní do jisté míry ztrácí.

4.1.1 Příliv korejských dělníků v první polovině 20. století

Okolnosti příchodu korejské menšiny do Japonska jsem už nastínil v historickém a kulturním kontextu. Korejci se do Japonska ve větší míře dostali v prvních desetiletích 20. století, nicméně stopy vlivu korejské civilizace lze v zemi najít již od starověku. Nezapomeňme, že přes Korejský poloostrov vedla jedna ze dvou možných spojníc Japonska a Číny.

Za dob japonské okupace Koreje přicházeli Korejci do Japonska hlavně jakožto levná, nekvalifikovaná pracovní síla na těžké a nebezpečné práce, později po vypuknutí války byli rovněž nuceně nasazováni v továrnách, zásobujících válečnou mašinerii. Drtivá většina – 92% ve statistikách města Ósaky z roku 1932⁷⁴ – jich pocházela z jižních korejských provincií – ze Severního a Jižního Kjongsangu, Jižní Čolly a z ostrova Čedžu. V Japonsku se usazovali hlavně v průmyslových centrech, největší koncentrace Korejců byla v Ósace a okolí.

Podle statistik bylo 87% příchozích Korejců původní profesí farmáři. Velice často měli jen chabé nebo žádné vzdělání (62% v Ósace, 34% v prefektuře Hjógo) a neznatelně byli také negramotní. Na pracovním trhu proto byli téměř na samém dně, spolu s opovrhovanou japonskou kastou *burakumin*⁷⁵. Ve 30. letech 20. století pracovala polovina Korejců ve stavebním průmyslu a tvořili 35% všech stavebních dělníků. Často také pracovali v uhelných dolech, ve 40. letech tvořili asi 30% všech horníků. Práce v dolech byla nebezpečná sama o sobě, Korejci ale museli pracovat za horších podmínek než Japonci, a také za daleko nižší mzdu – jen zhruba 70% příjmu Japonce na stejné pozici.

Přelom 20. a 30. let byl významným milníkem v sebepojetí korejské menšiny: Ještě ve dvacátých letech tvořili většinu korejské komunity migrující dělníci, kteří se po skončení kontraktu vraceli zpět do vlasti, od třicátých let naopak můžeme vidět příklon Korejců k dlouhodobému pobytu⁷⁶. V souvislosti s tím se také v japonských ulicích ve větší míře začaly objevovat korejské ženy a děti, doprovázející hlavu rodiny, a také začíná významně růst počet dětí z těchto rodin, které se v Japonsku už narodily a jejich hlavním dorozumívacím jazykem je

---

74 LIE, J.: *Zainiči*, str. 4

75 Ve znacích 部落民. Jedná se o potomky vyvrhelů z doby feudalismu, jejichž předkové se živili prací, která byla pokládána za nečistou a nejčastěji nějakou formou souvisela se smrtí. Patřili sem řezníci, popravčí, hrobaři či třeba kati a zpravidla žili v oddělených ghettech. I když jejich status vyvrhelů pominul roku 1871 zrušením kastovního systému, jejich stigma ale přetrvává dodnes, i po mnoha generacích.

76 Průzkum města Ósaky (1931): 66% Korejců má zájem o trvalý pobyt

japonština. Počet Korejců v Japonsku stabilně rostl: Zatímco v roce 1930 čítala jejich komunita 419 tisíc lidí, na konci války v roce 1945 jich bylo na dva miliony.

Od 30. let tedy korejská komunita začíná být vidět, nicméně izoluje se od japonské majoritní společnosti a utváří segregovaná ghetta s vlastními institucemi a ekonomikou. Fungovaly v nich tržnice a restaurace s korejským jídlem, byli tam k dispozici lékaři a šamani, nicméně svoje služby cílili hlavně na etnické Korejce, naopak japonská veřejnost je v lepším případě ignorovala, v horším jimi otevřeně opovrhovala.

Napětí mezi Korejci a japonskou majoritou existovalo od samého počátku. I když byli Korejci od dob anexe poddanými japonského císaře, pro řadového Japonce byli něčím cizím, co do jejich společnosti nepatří a nezapadá. Počínaje už jejich cizím, nejaponským původem – časté byly narážky typu „*Korejci, vraťte se do Koreje!*“⁷⁷, přes odlišný styl oblékání – korejské ženy nosily tradiční oděv *hanbok*, a konče třeba korejským jídlem, které Japoncům páchlo a bylo pro ně příliš ostré. Vzájemná nepochopení a nedorozumění byla na denním pořádku, stejně jako šikana korejských dětí ve školách, tedy pokud už jim bylo vůbec dovoleno do nich nastoupit. Velmi časté byly také problémy s bydlením a prací – japonští páni domácí a zaměstnavatelé Korejce nezřídka rovnou odmítali. Nicméně vůči Korejcům takoví nebyli všichni Japonci, celkově lze postoj majority shrnout jako „mix diskriminace a sympatií“⁷⁸.

Japonské úřady od 30. let usilovaly o formální integraci nově příchozích občanů tehdejšího impéria s cílem jejich postupné asimilace do japonské společnosti. Ve vztahu ke Koreji byla propagována *Japonsko-korejská jednota*⁷⁹, která měla z Korejců a Japonců udělat jeden národ, poddaný japonskému císaři. Od roku 1940 se tedy i na Korejce začala vztahovat povinná školní docházka (samozřejmě do japonských

---

77 Slovo *Korejci* bylo navíc psáno slabičnou abecedou *katakana*, používanou na cizí a přejatá slova.

78 LIE, J.: *Zainiči*, str. 9.

79 Japonsky *naisen ittai*, ve znacích 内鮮一体

škol), a rovněž povinnost používání japonského jména. Na 200 tisíc korejských mužů bojovalo v japonské armádě, korejské ženy pracovaly ve zbrojovkách.

Snaha o asimilaci Korejců nesla určité ovoce: Nemálo Korejců vnímalo porážku Japonska ve válce i jako svou vlastní prohrou. Na druhou stranu příliš úspěšná nebyla – „korejskost“ se z Korejců vymýtit nepodařilo a kýžený homogenní národ nevznikl.

4.1.2 Poválečná vlna repatriace

Jak jsem už zmínil výše, bezprostředně po skončení druhé světové války byly v Japonsku zhruba dva miliony Korejců. 1,4 milionu z nich se repatriovalo na vlastní náklady během dvou let po válce, zbývajících zhruba 600 tisíc Korejců se rozhodlo v zemi prozatím zůstat, jejich zájem o repatriaci ale pod vlivem dalšího dění na korejském poloostrově postupně upadal.

Situace Korejců v Japonsku těsně po druhé světové válce byla vskutku nezáviděníhodná. Přestože byli téměř po čtyři desetiletí loajálními císařskými poddanými, poválečné Japonsko se k nim postavilo zády a po válce se z nich najednou opět stali cizinci bez jakýchkoli práv či nároků. Myšlenky Japonsko-korejské jednoty tím samozřejmě vzaly za své.

Americká okupační správa si sice uvědomovala, že jsou Korejci „osvobozeným, svobodným národem“, ale nedokázala zaujmout jednoznačné stanovisko, co by s nimi mělo být dál. V několika operačních zprávách sice správně pojmenovali situaci, že majoritní japonská společnost Korejci opovrhuje, že jsou japonští Korejci chudí a nevzdělaní a „nesdílí japonské pracovní nadšení“; nicméně těsně po válce nedokázali Američané dost dobře odhadnout, zda bude do budoucna žádoucí pokládat Korejce za spojence anebo za nepřátele, a tak se ve svých zprávách zdrželi kategorických závěrů. Korejcům tak bylo po skončení války pouze doporučeno, ať si „ponechají japonskou národnost podle zákona“, kterou ale

nikdy podle zákona nenabyli, anebo nechť se vrátí se na korejský poloostrov a zaregistrují se k pobytu tam. Volba tedy zůstala na Korejcích samotných.

Ačkoli se repatriace mohla pro Korejce jevit jako vykoupení ze zajetí, krušná realita poválečné Koreje byla pro mnoho navrátilců jako probuzení ze sna: Nikdo na ně nečekal. Nebylo pro ně zajištěné bydlení ani práce, potravinové přiděly byly stejně nedostačující jako v Japonsku a částka 1000 jenů na osobu v hotovosti, kterou si směli vzít „do začátku“, vydržela sotva pár dnů. Navíc byli při vylodění na jihokorejském území tvrdě vyslýcháni, zda náhodou nesympatizují s ideály komunismu, za což si v atmosféře doby mohli vysloužit vězení, nebo i trest smrti.

Poválečná politická polarizace světa se totiž zasloužila o rozdělení korejského poloostrova na dva vzájemně nepřátelské suverénní státy s odlišnými ekonomickými systémy i se zcela neslučitelnou ideologií. Zatímco Jih, osvobozený Američany, směřoval pod jejich vedením ke sjednocení poloostrova, vyhlášení svobodných voleb a nastolení demokratického řádu, na Severu byl Sovětským svazem dosazen k moci charismatický vojevůdce Kim Il-Sung⁸⁰, který měl naopak v úmyslu sjednotit Koreu pod komunistickou ideologií sovětského charakteru. Když se posléze roku 1948 na Jihu dostal k moci antikomunista I Sung-Man⁸¹, otevřela se tím, bohužel, cesta k prvnímu otevřenému vojenskému konfliktu *studené války*. Obě tehdejší supervelmoci, Spojené státy i Sovětský svaz, odmítaly připustit, aby Korea skončila v zájmové sféře protivníka a rovněž oba korejští vůdci se politicky (a posléze i vojensky) vymezovali jeden vůči druhému. Poté, co

---

80 Kim Il-sung, ve znacích 金日成, vlastním původním jménem Kim Song-džu (1912 – 1994).

Původně protijaponský partyzán, za dob svého působení v čínské gerile se vzhledl v komunistických idejích. Po jedné z gerilových akcí byl se svým oddílem donucen ustoupit před japonskou odvetou do Sovětského svazu, kde se posléze vypracoval na majora Rudé armády. Po skončení války byl Josifem Stalinem dosazen do čela budoucí KLDŘ, které jako absolutní vládce s nezměrným kultem osobnosti vládl železnou rukou téměř půl století.

81 I Sung-man, ve znacích 李承晩 (1875 – 1965). Původem z aristokratického rodu, po absolvování vojenské akademie odchází na studia do USA. Záhy po návratu do již okupované Koreje v roce 1910 získává pro své protijaponské postoje nálepku nežádoucí osoby, proto roku 1919 odchází do Šanghaje a formuje korejskou exilovou vládu. Po válce byl Američany dosazen do čela budoucí Korejské republiky, ale jeho politický styl byl plný represí a korupce. Protesty nespokojeného lidu jej v dubnu 1960 dotlačily k rezignaci a k odchodu do exilu v USA.

snahy o vyhlášení celokorejských svobodných voleb ztroskotaly, vyhlásil v polovině srpna 1948 I na jihu poloostrova Korejskou republiku, Kimova Korejská lidově-demokratická republika na severu poloostrova následovala na začátku září téhož roku.

Na konci června 1950 napětí mezi korejskými státy vyvrcholilo severokorejskou vojenskou ofenzivou, která zastihla Jih zcela nepřipravený. Během pouhých dvou měsíců vojska Severu dobyla skoro celou zemi, Jihokorejci se ale se spojeneckými posilami podařilo stejně rychle situaci zvrátit a zatlačit Kimova vojska téměř až do Číny. Díky čínským posilám a sovětské technické podpoře Severu se fronta v dalších měsících vrátila zpět do výchozí pozice na 38. rovnoběžku, kde se s menšími či většími výkyvy udržela až do vyhlášení příměří v červenci 1953. Korea utrpěla konfliktem nesmírné lidské i materiální škody, z hlediska politického bylo ale výsledkem zachování předválečného statu quo.

4.1.3 Kořeny poválečné korejské komunity v Japonsku

Oněch 600 tisíc Korejců, kteří v Japonsku po válce zůstali a nevrátili se do vlasti spolu s ostatními, se obratem ruky ocitlo v nejistotě. Velmi záhy jim bylo odebráno japonské (imperiální) občanství a práva z něj plynoucí a stali se z nich občané cizí země, se kterou Japonsko nemělo diplomatické styky, a do které se, zejména po vypuknutí Korejské války, nemohli bezpečně vrátit a začít plnohodnotný život.

V té době se zrodil pojem *Zainiči čosendžin*⁸² – Korejec, který se *dočasně* nachází v Japonsku. Vláda totiž předpokládala, že se situace na Korejském poloostrově jednou *nějak* vyřeší a že se Korejci *nakonec* do vlasti vrátí, stejně jako ostatní imigranti ze zemí někdejšího impéria. Cílem japonské vlády ostatně byl návrat k etnicky homogennímu národnímu státu, očištěnému od „nánosů zvenčí“, a tak s Korejci na svém území do budoucna nepočítala. Situace na korejském

---

82 Ve znacích 在日朝鮮人

poloostrově se však k lepšímu nevyvíjela a vláda, se svou ideologií homogenity, neměla vůli řešit problémy národnostních menšin.

Korejci se tak ocitli v právním vakuu: Přestali být japonskými občany, nicméně neměli ani korejské doklady – jejich získání by znamenalo jednosměrnou cestu do Koreje bez možnosti návratu. Nebyli tedy ani „cizinci“, ani „našinci“. Nevztahovaly se na ně výhody a benefity, které Japonsko skýtalo svým občanům, ani ty, které garantovalo cizincům s platnými doklady.

Poválečná léta tedy byla pro Korejce velmi krušná. Tím, že je vláda zbavila občanství, zavdala důvod k nerovnému zacházení. Korejci (respektive nejaponci) museli odejít ze státní sféry a ze školství, a také z prestižních postů v soukromé sféře. Policejní svodka⁸³ z počátku 50. let říká, že 70% Korejců bylo zaměstnáno v sektoru služeb, často v restauracích, anebo v pochybných zábavních podnicích, jako kabarety, tančírny a herny pačinko. Tokijská studie⁸⁴ z roku 1951 vyznívá daleko pesimističtěji: Jen 41% dospělých Korejců mělo nějaký zdroj obživy, nejčastěji to byly podřadné práce v oblasti sběru a recyklace odpadů, anebo se živili příležitostnou prací jako nádeníci.

Můžeme také dovodit, že nikoli nepodstatná část komunity měla příjmy z etnické šedé ekonomiky, často z nelegálního pálení alkoholu, z černého obchodu s nedostatkovým zbožím, anebo z trestné činnosti – to vše je pochopitelně v očích majority stigmatizovalo. Předválečná japonská nadřazenost proto brzy přerostla ve skutečný rasismus a v 50. letech se Korejci stali nejvíce nenáviděnou cizineckou komunitou v Japonsku vůbec. Nicméně jakkoli byly podmínky pro Korejce v poválečném Japonsku kruté a nehostinné, stále byly o mnoho únosnější než to, co by je čekalo doma v Koreji.

---

83 LIE, J.: *Zainiči*, str. 72.

84 LIE, J.: *Zainiči*, str. 35

Obraz korejské komunity se pokoušely změnit k lepšímu jejich etnické organizace. Před druhou světovou válkou jich v Japonsku fungovalo na tisíce⁸⁵, po válce se jejich počet výrazně zredukoval. V současné době existují dvě prominentní korejská sdružení, které svým významem zastiňují zbytek.

Zpočátku, po válce, měla hlavní slovo *Liga korejských občanů v Japonsku*⁸⁶, známější pod zkráceným japonským názvem Čóren. Tato organizace ve své podstatě suplovala funkci vlády: Ze členských příspěvků zajišťovala pro Korejce sociální benefity, na které neměli od japonské vlády nárok. Rovněž provozovala vlastní „soudní systém“ pro řešení kriminality uvnitř korejské komunity a bojovala za její zájmy v médiích. Ideologicky se orientovala doleva, stejně jako většina japonských Korejců v poválečných letech; úzce spolupracovala s japonskou komunistickou stranou a politicky podporovala Severní Koreu. Po prvomájovém incidentu⁸⁷ z roku 1952 nicméně byla *Liga* japonskými úřady rozpuštěna, fakticky ale nezanikla a transformovala se na *Všeobecné sdružení korejských občanů v Japonsku*⁸⁸, zkráceně japonsky Čósen-sóren, anebo korejsky Čongrjon.

Sdružení Čósen-sóren bylo založeno roku 1955, změny vůči předchůdci ale byly jen formální a kosmetické. Ideologie zůstala stejná, stejně jako orientace na Severní Koreu, která naopak ještě zesílila. Čósen-sóren se *de facto* stal výspou Pchjongjangu v Japonsku. Jeho členům byla servírována severokorejská propaganda a byl jim nabízen návrat do vlasti, prezentované jako „socialistický ráj pracujícího lidu“, jako nejlepší možné východisko z jejich situace – Severní Korea totiž už roku 1954 ústy svého ministra zahraničí deklarovala⁸⁹, že japonské Korejce pokládá za svoje občany. Kromě toho Pchjongjang finančně podporoval komunitní školní soustavu Čósen-sórenu, kde se vyučovalo v korejštině podle severokorejských učebních

---

85 LIE, J.: *Zainiči*, str. 8.

86 Japonsky *Zainiči Čósendžin Renmei*, ve znacích 在日朝鮮人連盟

87 Oslavy prvního máje v Tokiu a v Kjótu, spolupořádané Čórenem, se zvrhly ve vlnu násilí, kvůli které přišli dva lidé o život a na 400 lidí bylo zraněno.

88 Japonsky *Zai-Nihon Čósendžin Sóren Gókai*, ve znacích 在日本朝鮮人総連合会

89 LIE, J.: *Zainiči*, str. 41.

osnov⁹⁰. Jednou z nejdůležitějších funkcí Čósen-sórenu ale bylo provozování komunitního bankovního sektoru, který Korejcům a jejich firmám poskytoval úvěry, které by v japonské bance nedostali. Zisky z bank, členské příspěvky a finanční (i materiální) dary pak „na oplátku“ směřovaly do Pchjongjangu, kde byly významným zdrojem tvrdé měny.

Čósen-sóren ve spolupráci s Pchjongjangem zorganizoval na počátku 60. let druhou vlnu repatriace, které se zúčastnilo asi 70 tisíc lidí. Projekt sice formálně existoval až do poloviny 80. let, prakticky ale repatriace skončily, sotva opadlo počáteční nadšení. Oficiální zdůvodnění Čósen-sórenu bylo, že jejich organizace nesouhlasí s oteplováním vztahů Japonska a Jižní Koreje (které nakonec vyústilo roku 1965 v normalizační smlouvu), ve skutečnosti však představitelé Čósen-sórenu vystřízlivěli ze severokorejské propagandy. Realita Severní Koreje totiž měla ke slibovanému ráji na zemi velmi daleko a repatriovaní Korejci museli čelit daleko horší diskriminaci a podezírání než v Japonsku.

Přestože většina japonských Korejců podporovala komunistický Sever, našla se v komunitě nemalá část lidí, kteří komunistickou ideologii odmítali a naopak podporovali Jih. Z Ligy korejských občanů se proto roku 1946 odštěpuje *Komunita jihokorejských občanů*⁹¹, známá pod krátkým názvem *Mindan*. Zpočátku se nemohla významem ani výsledky rovnat Čósen-sórenu, nicméně poté, co Japonsko roku 1965 uzavřelo s Jižní Koreou už zmíněnou normalizační smlouvu⁹², získal *Mindan* exkluzivní právo registrovat své členy jako občany Korejské republiky a vydávat jim cestovní pasy. S jihokorejským pasem mohli japonští Korejci vycestovat za hranice a následně se také bez problémů vrátit do Japonska, rovněž také získali

---

90 Dlužno ovšem podotknout, že japonské úřady korejské školy neuznávaly a dodnes neuznávají a z korejské školy se do japonské přestoupit nedá. Z korejské „základky“ vede cesta výhradně na korejskou střední a odtud pouze na korejskou univerzitu, která produkuje funkcionáře pro Čósen-sóren a učitele pro korejské školy.

91 Japonsky současným názvem *Zai-Nihon Daikanminkoku Mindan*, ve znacích 在日本大韓民国民団

92 Plným názvem *Smlouva o základních vztazích mezi Japonskem a Korejskou republikou*, japonsky *Nikkan Kihon Džójaku*, ve znacích 日韓基本条約. Uzavřena 22.6.1965. Japonsko touto smlouvou uznává Jižní Koreu jako jediný legitimní stát na Korejském poloostrově.

přístup k japonské státní zdravotní péči. Tato „lákadla“ spolu s rostoucí deziluzí vůči Severní Koreji přivedla do řad *Mindanu* hodně nových členů – v současné době Mindan sdružuje 65% všech japonských Korejců, v absolutních číslech jde přibližně o půl milionu lidí. Popularita *Čósen-sórenu* se ale překvapivě dlouho držela vysoko a největší odliv sympatizantů nastal teprve až poté, co se Severní Korea v roce 2002 oficiálně přiznala k únosům japonských občanů⁹³ na přelomu 70. a 80. let 20. století.

4.1.4 Zvuk ticha – Korejcem na zapřenou

Struktura korejské komunity se po druhé světové válce významně změnila. Plných 63% respondentů již zmíněné tokijské studie z roku 1951 už patřilo ke generaci, která se v Japonsku narodila a v japonském kulturním prostředí vyrostla. V průběhu let tento podíl ještě rostl, protože se příliv nově příchozích lidí z Koreje po válce téměř zastavil. Jen 18% dotázaných uvedlo, že nemluví japonsky, naproti tomu dorozumět se v korejštině nedokázalo 43% respondentů. Většina Korejců se koncentrovala v Ósace, v Tokiu a v prefekturách Aiči a Hjógo, nicméně menší komunity existovaly po celém Japonsku, především v oblastech s rozvinutým průmyslem.

Stereotypní poválečná představa⁹⁴ japonské majority o korejské rodině byla následující: Čtyřčlenná rodina, žijící v polorozpadlém domě. Rodiče oba nezaměstnaní a bez peněz, děti zahálejí, celá rodina směřuje odnikud nikam a její vyhlídky jsou stejně bezútěšné jako jejich přítomnost – nečeká je nic jiného než bída s nouzí.

---

93 Japonsko oficiálně hovoří o 17 unesených občanech, KLDR připouští únos 13 lidí; neoficiálně se ale spekuluje až o 70 až 80 unesených Japonců a řadě dalších cizinců, včetně 9 Evropanů. Nejznámější z nich byla středoškolačka Jokota Megumi, unesená v listopadu 1977 v Niigatě na západním pobřeží Japonska. Předpokládá se, že unesení Japonci měli učit korejské tajné agenty jazyk a kulturu své země, anebo měli korejským agentům jednoduše poskytnout svoji identitu. Po bezprecedentní návštěvě tehdejšího japonského premiéra Koizumiho v Pchjongjangu v roce 2002 KLDR umožnila návrat 5 unesených lidí zpět do Japonska, o zbývajících 8 lidech (včetně Megumi) prohlásila, že jsou mrtví. KLDR tím považuje celou záležitost za uzavřenou, nicméně o skutečné situaci zbytku unesených panují vážné pochybnosti.

94 TSUGE Jošiharu: *Rodina Ri*, v originále *Ri-san Ikka*. Manga z roku 1967.

Korejci záhy pochopili, že je pro ně v homogenní a rovnostářské japonské společnosti velmi žádoucí zapadnout a zbytečně na sebe neupozorňovat. Z hlediska genové výbavy k tomu měli všechny předpoklady – fenotypem se totiž od japonské majoritní populace téměř neliší. Podle vzhledu tedy Korejce poznat nelze, anebo aspoň ne častěji, než je statistická pravděpodobnost⁹⁵.

Korejci od druhé generace dále navíc už mluvili plyně japonsky, pro první generaci to byla naopak nezvládnutelná řeč, hlavně kvůli značně odlišné fonetické struktuře obou jazyků. Ve 20. letech existoval spolehlivý test⁹⁶ na korejský původ: Nechat osloveného vyjmenovat japonskou slabičnou řadu *pa-pi-pu-pe-po*. Rodilí mluvčí korejského jazyka totiž neslyší rozdíl mezi neznělou a znělou souhláskou *p* a *b*, případně mohou japonské *p* pochopit jako svoje aspirované *pch*. O půl století později se ale už našel jen málokdo, kdo by tímto testem neprošel.

Určitým, avšak v praxi nepřiliš spolehlivým, rozlišovacím znakem korejského původu bylo i jméno. Korejská rodová jména jsou tvořena jednou slabikou, respektive jedním znakem, kdežto japonská nejčastěji dvěma znaky. Většina Korejců si tedy pro usnadnění každodenního života vytvořila přidáním jednoho znaku japonsky znějící alias – *tsúmei*⁹⁷. Vznikaly tak určité charakteristické kombinace: Korejské příjmení *Kim* se dosti často měnilo na japonské *Kaneda* nebo *Kaneširo*, podobně z korejského *An* vzniklo pojaponštěním například *Jasumoto*. Křestní jména se tvořila buď pojaponštěním korejského jména, anebo čistě libovolně.

Poměrně spolehlivým důkazem nejaponského původu ale byl registr domácností – *koseki*. Roku 1950 totiž vstoupil v platnost nový zákon o občanství, který přiznával japonské občanství téměř výhradně potomkům *japonských otců*. Smíšené manželství sice už nebylo po válce výjimkou, ve většině případů si ale Korejci

---

95 LIE, J.: *Zainiči*, str. 18.

96 LIE, J.: *Zainiči*, str. 18.

97 *Tsúmei*, anebo též *tóri-na*, ve znacích 通名. Byl to neoficiální alias člověka, jeho používání nebylo právně závazné.

(potažmo ostatní cizinci) brali japonské ženy. Potomek z takového manželství získal japonské občanství jen v případě, že matka na matrice otce zapřela. V takovém případě bylo dítě právně považováno za pohrobka a v jeho rodném listě zůstala kolonka otce prázdná. Samo neuvedení otce tedy bylo pro Korejce, narozeného v Japonsku, citlivým osobním údajem, o kterém se mohl dozvědět každý, kdo měl přístup do matriky – například škola nebo potenciální zaměstnavatel.

Dá se tedy říci, že se Korejcům po druhé světové válce podařilo se dokonale zneviditelnit. Nosili japonské jméno, mluvili plyně japonsky a nechovali se nepatřičně. Několik etnických Korejců se dokonce, za cenu popření svého původu, stalo japonskými celebritami: Namátkou třeba zpěvačky Misora Hibari, královna poválečné populární hudby, a Mijako Harumi, hvězda žánru *enka*; profesionální zápasník Rikidózan, baseballový nadhazovač Kaneda Masaiči, anebo jeden z bossů Jakuzy Janagigawa Džiró.

4.1.5 70. až 90. léta: Počátek prosperity

70. léta 20. století přinesly pro korejskou komunitu řadu přelomových změn. Zřejmě nejdůležitější byl již zmíněný úspěšný soudní spor Pak Čong-Soka se strojírenským gigantom Hitači, který znamenal konec přímé diskriminace cizinců na pracovním trhu a nastartoval proces odbourávání tehdejšího zneuznání národnostních menšin. Znevýhodňování cizinců na pracovním trhu ale stále pokračovalo, přímá diskriminace se pouze změnila na nepřímou, ale nezmizela. To mělo i své nezamýšlené důsledky: Korejci se začali ve větší míře angažovat jako podnikatelé a jejich komunita vyprodukovala několik velmi úspěšných společností, např. mobilního operátora SoftBank nebo potravinářského a obchodního giganta Lotte, a každý v Japonsku žijící Korejec ví, že nejbohatším člověkem v Japonsku je jeho krajan, programátor Son Masajoši. Nicméně

typickým korejským podnikem jsou *restaurace jakiniku*⁹⁸ a hazardní herny *pačinko*⁹⁹. Korejci vlastní zhruba 90% všech heren, které generují obrát ve výši 300 miliard dolarů ročně.

70. léta byla také mezníkem v tom, jak korejská komunita vnímala sama sebe. Ještě v 60. letech v komunitním diskursu převažovaly otázky repatriace a vnitrostátní politiky obou Korejí, od 70. let se pozornost přesunula na praktické každodenní problémy. Japonští Korejci si uvědomili, že jsou od obou Korejí už tak odtrženi, že už se za Korejce považovat nemohou. S jejich vlastí je už nespojoval ani společný jazyk – korejská komunitní školní soustava totiž vyprodukovala vlastní dialekt korejského jazyka¹⁰⁰, plný japonismů, odlišný od obou hlavních dialektů korejštiny, užívaných na Korejském poloostrově. Korejci si tedy uvědomili, že už nejsou Korejci, ale nejsou ani Japonci. Jsou něčím jiným – jsou to *Zainiči*.

Korejská komunita si tedy v tomto období uvědomila svou svébytnost a díky hernám a restauracím vystoupila ze svojí neviditelnosti. Postupně se měnil i postoj japonské majority: Když Japonsko roku 1965 uzavřelo s Jižní Korejí mírovou smlouvu, padly také bariéry pro turistiku. Ve směru z Japonska do Koreje sice zpočátku převládala turistika sexuální, ale poměrně záhy Japonci objevili krásu korejských kulturních památek a v pozdějších letech také atraktivitu nakupování luxusního, ale přesto levného zboží. Japonci tedy na vlastní kůži poznali, že je ta kdysi nenáviděná (Jižní) Korea vlastně docela fajn země. Taková změna obrazu Koreje v japonské společnosti přispěla i ke zlepšení vnímání Korejců, a ve svém důsledku také ke schválení vládního nařízení¹⁰¹, které v Japonsku žijícím

---

98 Restaurace s grilovaným masem v nejširším slova smyslu, samotný název je politicky neutrálním kompromisem který nezvýhodňuje Korejce ze severu ani z jihu.

99 Pačinko je hazardní hra podobná pinballu. Hráč vhazuje do svislého stroje kuličky, který je vymrští vzhůru, odkud spadnou do jehlového bludiště. Když propadnou do správné dírky, získá hráč další kuličky a roztočí se klasický herní automat uprostřed. Když hráč zastavením kotoučů získá tři stejné symboly, získá kuličkový jackpot. Kuličky lze pak s jedním mezikrokem vyměnit za hotovost.

100 LIE, J.: *Zainiči*, str. 70.

101 *Speciální zákon o imigraci osob, které pozbyly japonské občanství v důsledku mírové smlouvy s Japonskem*, viz též sekce 3.1.2 této práce.

Korejčům udělilo statut *zvláštního trvalého obyvatele*, čímž *de facto* jejich přítomnost v Japonsku legitimizovalo.

4.1.6 Korejská komunita v současném Japonsku

Na počátku 21. století Japonsko zaznamenalo boom korejské kulturní vlny. Televize NHK odvysílala korejský romantický seriál *Zimní Sonáta*, který sklídl obrovský divácký ohlas; v populární hudbě se na japonské scéně prosadily, kromě jiných, japonsky zpívající Korejka BoA a chlapecká skupina TVXQ. V roce 2004 také Japonsko společně s Jižní Koreou uspořádalo mistrovství světa ve fotbale. Nicméně ve stejnou dobu se Severní Korea demonstrací svých raket a svým programem jaderných zbraní vyprofilovala jako bezprostřední hrozba pro Japonsko a celou východní Asii, navíc také roku 2002 přiznala již zmíněnou vlnu únosů japonských občanů. To vše naopak vyvolalo vlnu protikorejských nálad, která se opakuje prakticky pokaždé, když severokorejská armáda zaharaší zbraněmi. Nicméně můžeme říci, že obraz Korejců v Japonsku je v současné době poměrně dobrý a poválečná vlna nenávisti už dávno pominula.

V myšlenkovém diskursu korejské komunity v Japonsku v současnosti převažují dva hlavní myšlenkové proudy. Jeden z nich nabádá Korejce k naturalizaci, přijetí japonského občanství a postupné asimilaci¹⁰². To se ostatně děje už dnes – proces naturalizace každoročně podstupuje přibližně 10 tisíc Korejců, kteří se tak vlastně stávají „korejskými Japonci“. Vůdčí osobností tohoto myšlenkového proudu je profesor Tokijské metropolitní univerzity Tei Taikin, Korejec ze druhé generace a rodák z prefektury Iwate.

Druhý hlavní proud se také distancuje od kategorie *Zainiči*, ale opačným směrem¹⁰³. Intelektuál Kang Sang-džung, profesor na Tokijské Univerzitě, vnímá japonskou korejskou komunitu jako součást širší diaspory. Domovem japonských Korejců podle něj není ani Japonsko, ani Korea, ale celá severovýchodní Asie.

---

¹⁰² LIE, J.: *Zainiči*, str. 138.

¹⁰³ LIE, J.: *Zainiči*, str. 134.

Pro současnou generaci japonských Korejců už ale naturalizace s sebou nenese pachův vlastizrady, ale stala se otázkou vlastní individuální volby. Jak už jsem zmínil, naturalizaci podstupuje zhruba deset tisíc Korejců ročně, což je přibližně jedna šedesátina Korejské komunity. Pokud se trend z nějakého důvodu neobráť, dá se předpokládat, že během několika generací ke kulturní asimilaci dojde.

Ilustrace 5: Korejská čtvrť v tokijské městské části Ókubo. V porovnání s typickým Chinatownem (viz ilustrace 6) je podstatně střízlivější – kromě korejsky psaných vývěsních štítů se nijak zvlášť neliší od typické japonské pouliční scenérie.

Autor: „Tama-ni hima-džin“ Zdroj: Wikipedia Commons. Licence: GFDL + CC 3.0
Získáno z URL <[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ōkubo_\(Tokyo\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ōkubo_(Tokyo).jpg)>

4.2 Případová studie: Čínská menšina

Čínská menšina je v současné době nejpočetnější cizineckou komunitou v Japonsku. Svými absolutními počty zhruba o sto tisíc osob převyšuje korejskou komunitu, proti ní má ale poměrně dosti odlišnou kompozici, a také svou přítomnost v Japonsku vnímá jinak. Centrem čínské komunity je Tokio, respektive celá oblast Kantó, kde se soustřeďuje téměř polovina všech Číňanů na japonském území. Stejně jako Korejci se Číňané poprvé ve větší míře do Japonska dostali po otevření země po reformách Meidži, migraci z Taiwanu usnadnilo jeho připojení v roce 1895. Hlavní příliv Číňanů nastal ale až v 70. a 80. letech 20. století a poměrně stabilně trvá dodnes.

4.2.1 Historie čínsko-japonských vztahů

Vztahy Japonska a Číny mají dlouhou historii. Již od dob formování raného japonského státu byla Čína pro Japonsko důležitým partnerem: musíme ostatně připustit, že z Číny pochází značná část klíčových prvků rané japonské kultury – počínaje znakovým písmem přes systém státní samosprávy, architekturu, buddhismus a konfucianismus až po pěstování rýže na trvale zavlažovaných polích. Čínský kulturní vliv je ostatně zřejmý po celé východní Asii, nejen v Japonsku.

Čínsko-japonské vztahy ale nebyly vždy příznivé. Když si ve 13. století Mongolové z dynastie Jüan podmanili většinu pevninské východní Asie, podnikli také dva pokusy o invazi do Japonska. Ani jeden z nich se nezdařil, v obou případech přišel neočekávaný tajfun, který Mongoly zdecimoval a Japonsko zachránil před porážkou. V dalších stoletích pak byly kontakty obou zemí jen velmi omezené: Po mongolských pokusech o invazi Japonsko pochopitelně nemělo o diplomatické styky příliš velký zájem, v polovině 17. století se pak

v obavách z předpokládané kolonizace zcela stáhlo a uzavřelo do sebe¹⁰⁴. Čína naopak musela řešit svoje vlastní vnitropolitické problémy – po neoblíbených mongolských Jüanech v polovině 14. století nastoupili čínští Mingové, kteří ale v polovině 17. století podlehlí Mandžům, zakladatelům pozdější dynastie Čching. Oba převraty ale Čínu ekonomicky dosti vyčerpaly, a tak není divu, že navázala obchodní styky s evropskými národy, které v té době už měly v Asii svoje aktivity a o spolupráci stály, na rozdíl od Japonska. Spolupráce Číny s Japonskem zaznamenala opětovný rozkvět teprve až po otevření Japonska po reformách Meidži v polovině 19. století.

4.2.2 Počátky moderních čínsko-japonských vztahů

Jedním z důsledků reformy Meidži z roku 1868 bylo otevření Japonska přílivu nových idejí i nových lidí ze zahraničí. Samozřejmě k nim patřili i Číňané, jejichž poměrně významná část přicházela do Japonska za vzděláním. Na Taiwanu i v pevninské Číně byl kolem přelomu 19. a 20. století citelný nedostatek kvalitních vyšších vzdělávacích institucí, konkrétně na Taiwanu byla první střední škola otevřena až roku 1915. Studium v Japonsku proto bylo pro majetnější uchazeče vítanou možností, jak získat vzdělání, Japonsko navíc bylo relativně nedaleko a reformami Meidži předvedlo okolnímu světu, že dokázalo vstřebat západní vědění, a přesto si zachovat svoji východní kulturu.

Většina čínských studentů žila v tokijské čtvrti Kanda. Spolu s nimi do země přicházeli i dělníci a obchodníci, kteří jim v Japonsku tvořili podpůrný aparát, především zaměstnanci pro restaurace a tiskárny. Jejich přítomnost se neobešla

---

¹⁰⁴ Japonsko vstoupilo do izolace po sérii dekretů šóguna Tokugawy Iemicia z let 1633-39. Ten měl, spolu s císařovnou Meišó, opodstatněné obavy z tehdejší sílící přítomnosti Evropanů v Asii, což měla být spolu s plíživým šířením křesťanství předzvěst hrozící kolonizace a neodvratného porobení japonského národa. Cizincům byl proto pod trestem smrti zakázán vstup do země, Japoncům zase její opuštění a vzájemný kontakt byl omezen na nezbytné minimum – přísně kontrolovaný zahraniční obchod se směl odehrávat jen v několika málo vymezených oblastech. Tento stav, známý pod názvem *období sakoku*, formálně trval až do reformy Meidži, fakticky ale skončil už po příjezdu komodora Perryho do Japonska v roce 1854, který přiměl šógunát k otevření země demonstrací palebné síly své lodi.

bez problémů, na vině byly především rozdílné mravy, kterými domorodou populaci značně dráždili. Japoncům na Číňanech vadilo především jejich hlučné a neurvalé chování, odhazování papírků a odplivávání na ulicích. Studenti proto při příjezdu do země dostávali tištěné příručky, jak se chovat, nicméně tyto dobře míněné rady se často mýjely účinkem.

Absence slušného chování ale nebyla jediným problémem Číňanů. Tehdejší japonský školský systém totiž absolutně nebyl připraven zvládnout nápor zahraničních uchazečů, a tak se řada čínských studentů do řádných kurzů vůbec nedostala a navštěvovali jen pomocné doučovací školy. Jejich studijní výsledky proto neodpovídaly vynaloženým nákladům a očekáváním. Čínská vláda proto roku 1905 zpřísnila pravidla pro výběr studentů a studijních oborů, stejně tak zpřísnili pro studenty podmínky i Japonci - studenti směli bydlet jen ve schválených ubytovnách a škola nad nimi musela vykonávat dozor.

Za druhé světové války bylo také do země zavlečeno velké množství osob na nucené práce z obsazeného Mandžuska a dalších oblastí v severní pevninské Číně. Byli považováni za válečné zajatce a bylo s nimi tak i zacházeno. Za zcela nevyhovujících podmínek a nedostatečných potravinových přidělů museli odvádět těžkou práci na stavbách a v dolech, podobně jako nuceně nasazení Korejci. Na rozdíl od nich ale byli Číňané zcela „řadovými poddanými“, žádná analogie *japonsko-korejské jednoty* ve vztahu k Číně neexistovala. Konec války proto Číňané vnímali veskrze pozitivně.

4.2.3 Situace po druhé světové válce

Po skončení druhé světové války se většina Číňanů vrátila do vlasti, v Japonsku jich zůstalo jen asi 44 tisíc, původem především z Taiwanu. Úplné repatriaci bránila, podobně jako v případě Korejců, složitá politická situace v Číně.

Konec druhé světové války dal možnost vygradovat dvě desetiletí trvajícím vnitřním mocenským sporům, a tak země prakticky bezprostředně přešla

z regionálního konfliktu do vnitrostátní občanské války. Jejím výsledkem bylo ustanovení pevninské Čínské lidové republiky, podporované Sovětským svazem a ovládané Komunistickou stranou a jejím předsedou Mao Ce-tungem¹⁰⁵, někdejší čínský vůdce Čang Kaj-šek¹⁰⁶ se naopak stáhl z pevniny na Taiwan.

Diplomatické vztahy s Čínskou republikou na Taiwanu byly obnoveny mírovou smlouvou¹⁰⁷ z roku 1952. Japonsko od té doby po dvě desetiletí uznávalo Čang Kaj-škův Taiwan jako legitimního nástupce předválečné Číny, spolupráce s pevninskou Čínou naopak byla velmi opatrná a probíhala hlavně na úrovni nevládních organizací. Změna nastala teprve roku 1972, kdy Japonsko přistoupilo¹⁰⁸ k americké politice jedné Číny, uznalo jako legitimní čínský stát pevninskou Čínskou lidovou republiku a uzavřelo s ní roku 1978 formální mírovou smlouvu¹⁰⁹. Ta dala základ dalšímu rozvoji čínsko-japonských vztahů a odbourala překážky pro migraci. Stejně jako o půl století dříve tvořili významnou skupinu nově příchozích studenti.

---

105 MAO Ce-tung, v čínských tradičních znacích 毛澤東 (1893 – 1976). Původem vojenský stratég a přesvědčený komunista, od roku 1949 autoritářský vůdce pevninské Číny. Přestože Čína za jeho vlády zaznamenala významný hospodářský rozvoj a nárůst populace o polovinu, způsob prosazování reform byl leckdy kontroverzní a některé reformy měly katastrofální dopady. Kromě v textu zmíněné *kulturní revoluce* jde především o Maovu kampaň *Velký skok kupředu* (1958 – 61) – státem nařízenou kolektivizaci zemědělství a přesun pracovních sil do primitivních železáren. Nedostatek rolníků, kteří by obdělávali půdu, způsobil katastrofální hladomor, během kterého zahynuly desítky milionů lidí.

106 ČANG Kaj-šek, v čínských tradičních znacích 蔣中正 (1887 – 1975). Konzervativní politický a vojenský vůdce, odmítal západní individualismus a demokracii i sovětský komunismus, naopak prosazoval čínské kulturní tradice. Dohra čínské občanské války jej a jeho lidovou stranu *Kuomintang* donutila k ústupu na již osvobozený ostrov Taiwan. Tam zakládá novou, oficiálně celočínskou, vládu (Maova ČLR ji neuznávala) a roku 1950 se stává prezidentem.

107 *Japonsko-čínská mírová smlouva*, ve znacích 日華平和条約, v platnost vstoupila 28.4.1952.

Japonsko (opětovně) deklarovalo, že se vzdává suverenity nad Taiwanem a několika dalšími ostrovy, jejich obyvatelům přiznává čínskou národnost a uznává autoritu taiwanské vlády. Ta Japonsku na oplátku, jako gesto dobré vůle, odpouští povinnost platit válečné reparační.

108 *Společné prohlášení vlád Japonska a ČLR*, deklarováno 29.9.1972. Japonsko uznává ČLR jako legitimní čínský stát a Taiwan jako její integrální součást. Stejně jako Taiwan se i Čína v zájmu přátelství svého a japonského lidu zřeká nároků na japonské válečné reparační.

109 *Smlouva o míru a přátelství mezi Japonskem a ČLR*, uzavřena 12.8.1978

Koncem 70. let se totiž v pevninské Číně naplno projevíly důsledky Maovy kulturní revoluce¹¹⁰, která měla Čínu vykořenit z její historie a udělat z ní moderní socialistický stát. Intelektuálové, včetně kvalifikovaných učitelů s dlouholetou praxí, byli posíláni do pracovních táborů a nahrazováni lidmi, jejichž jedinou kvalifikací bylo členství v Komunistické straně Číny. Úroveň vzdělávacího systému se proto rapidně snížila, vysoké školy dokonce téměř přestaly fungovat – nebylo totiž, kdo by na nich učil. Po uvolnění poměrů prošlo v roce 1977 sítem univerzitních přijímacích zkoušek jen minimum ze statisíců uchazečů a protože se trend nezlepšoval, přijala čínská vláda od počátku 80. let několik opatření, která dovozovala čínským studentům jít za vzděláním do zahraničí. Japonsko se pochopitelně opět pro řadu zájemců ukázalo jako lákavá možnost.

4.2.4 Čínská menšina v současném Japonsku

Čínskou komunitu v Japonsku tvoří v současné době téměř 700 tisíc lidí. Přibližně polovina jich žije v regionu Kantó, z toho přes 150 tisíc v samotném Tokiu, druhým významným centrem je západojaponská oblast Kansai s necelými 100 tisíci Číňany. Většina v Japonsku v současné době žijících Číňanů pochází z pevninské Číny, především z provincií na mořském pobřeží, na Taiwanu má své kořeny „jen“ asi 44 tisíc lidí. Z demografického hlediska je typickou imigrantkou mladá žena.

Číňany najdeme na čelních místech statistik u většiny kategorií právního důvodu pobytu v Japonsku¹¹¹, velký význam má ale především poptávka Číňanů po japonském vzdělávání. Číňané tvoří většinu posluchačů japonských jazykových škol, a také zhruba dvě třetiny cizinecké populace v univerzitních kampusech. V posledních dvou desetiletích také roste čínská poptávka po japonském profesním vzdělávání. To sice významně zvýší hodnotu absolventa na čínském pracovním trhu, ovšem pracovní podmínky účastníků nezdědka připomínají

---

110 Plným názvem *Velká proletářská kulturní revoluce*, probíhala 1966 – 76.

111 Viz sekce 3.1.2 této práce.

novodobé otroctví. Po absolvování základního výcviku jsou frekventanti zapojeni do práce v továrnách, kde smějí vykonávat jen výslovně určenou činnost, ovšem opět za podstatně horších podmínek než Japonci. Navíc se nesmějí v průběhu programu stěhovat a po skončení programu nemají žádnou možnost v Japonsku zůstat.

Na rozdíl od korejské komunity, která si zakládá na své neviditelnosti, čínská komunita se snaží být vidět hodně. V Japonsku existuje několik typických *China-Townů*, které na sebe upozorňují okázalými vstupními branami a záplavou červených dekorací. *China-town* v Jokohamě patří k nejrozsáhlejším na světě, další významné můžeme najít v Ósace, v Kóbe a v Nagasaki. Kromě restaurací, obchodů a čínských kulturních center často obsahují také komunitní školy s výukou v čínštině.

Z výše uvedeného a ze statistik můžeme dovodit, že je v čínské komunitě patrná poměrně velká fluktuace. Číňané svoji přítomnost v Japonsku většinou vnímají jako dočasnou záležitost a po skončení své „mise“, ať už vzdělávací či pracovní, se obvykle vrací domů do Číny či na Taiwan, kde nezřídka najdou zaměstnání v továrnách japonských investorů.

Ilustrace 6: Impozantní východní vstupní brána Čang-An do čínské obchodní čtvrti Nankinmači v Kóbe. Červená budova vpravo je restaurace.

Autor: Tomomarusan. Zdroj: Wikipedia Commons. Licence: GFDL + CC 2.5

Získáno z URL: <<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kobe-Nankinmachi.JPG>>

4.3 Případová studie: Brazilci japonského původu

Jednou z bezesporu zajímavých národnostních menšin v Japonsku jsou jistě také Brazilci, z nichž je poměrně značná část japonského původu. V Japonsku se začali ve větší míře objevovat v 90. letech 20. století, tedy po změně imigračního zákona, která výrazně usnadnila emigraci osobám japonského původu do třetí generace. Většina ze současného čtvrt milionu Brazilců pracuje v automobilovém průmyslu a jsou koncentrováni především v oblasti středního Japonska, druhým centrem brazilské komunity je pak oblast Kantó v okolí hlavního města.

4.3.1 Původ a kořeny brazilských Japonců

Japonci se dostali do Brazílie na počátku 20. století. Po pádu feudalismu se v Japonsku rozmáhala bída, především v zemědělských oblastech, v Brazílii zase naopak chyběly pracovní síly na kávových plantážích. Japonsko a Brazílie podepsaly roku 1907 dohodu o migraci a roku 1908 připlula do Brazílie na palubě lodi Kasato-maru první vlna 790 lidí. V následujících sedmi letech přibýlo dalších 14 983 osob, v roce 1940 už bylo v Brazílii přes 164 tisíc Japonců, drtivá většina v São Paulu.

Většina Japonců měla v úmyslu, zůstat v Brazílii jen několik let, vydělat si nějaké jmění a vrátit se zpět do Japonska, protože trvalá emigrace nebyla a není v souladu s japonským hodnotovým systémem. Nicméně takový vytyčený cíl se pro většinu Japonců ukázal jako nedosažitelný – mzdy na kávových plantážích byly nízké, pracovní doba dlouhá a práce vyčerpávající. Zákonná ochrana zájmů pracujících neexistovala a často s nimi bylo zacházeno jako s otroky, které na plantážích nahradili. Navíc se Japonští imigranti poměrně záhy začali topit v dluzích, čímž se fakticky stali novodobými vazaly.

Brazilská vláda přibližně od 30. let 20. století prosazovala kulturní a etnickou asimilaci národnostních menšin v zemi, které se měly postupně rozplynout v dominantní populaci portugalských imigrantů. Japonci v té situaci měli velmi

těžké postavení, svým fenotypem totiž logicky nemohli přispět k tehdy žádoucímu „zbělení“ brazilské populace, a proto kolem nich postupně vznikla negativní stigmatizující aura. Když se Brazílie roku 1942 zapojila do druhé světové války vyhlášením války Japonsku, znamenalo pro japonské imigranty nástup represí: Byly uzavřeny japonské školy, zakázána produkce tiskovin v japonštině a poslech japonského rozhlasu, rozhlasové přijímače jim byly konfiskovány. Každá jejich činnost byla apriori podezřelá. Nesměli řídit motorová vozidla, k pohybu po Brazílii potřebovali propustky.

Postoj Brazilců k japonským imigrantům se začal měnit v 70. letech, kdy Japonsko získalo díky své poválečné modernizaci mezinárodní prestiž a obrovské bohatství. Ve stejné době se začalo dařit i brazilským Japoncům, respektive jejich druhé generaci, na které začalo v té době být nahlíženo jako na příslušníky úspěšného národa a jejich přítomnost začala být vnímána jako pozitivní a žádoucí.

4.3.2 Návrat brazilských Japonců

Fenomén zpětné migrace brazilských Japonců do Japonska se objevuje od konce 80. let, ve větší míře pak od počátku 90. let, kdy byl změněn imigrační zákon do podoby, která zvýhodňuje imigraci osob japonského původu do třetí generace. Imigrace probíhá především z ekonomických důvodů – expanze zejména automobilového průmyslu vytvořila velké množství volných pracovních pozic pro nekvalifikované dělníky – tzv. *blue-collar workery*.

Brazilští Japonci takovou výzvu velmi rádi přijali, protože to pro ně znamenalo příslib zásadního zvýšení životní úrovně. V Japonsku totiž dostali za podobnou práci pěti- až desetinásobek mzdy, kterou by dostali v Brazílii, a proto do Japonska přicházejí do často i s manželkami a dětmi. Záhy po jejich příchodu do Japonska se ale ve vztazích mezi nimi a domorodci začaly objevovat „třetí plochy“.

4.3.3 Postoj japonské majority

Ve vztahu k brazilským Japoncům lze najít jistou míru schizofrenie – většinová společnost s nimi zachází velmi korektně, přestože jimi niterně až pohrdá. Příčiny tohoto stavu se pokusím objasnit v následujícím textu.

Když se brazilští Japonci začali na počátku 90. let 20. století poprvé ve větší míře objevovat v Japonsku, byla z nich japonská veřejnost zmatená. Brazilští Japonci sice vypadali japonsky, ale chovali se na Japonce nepatřičně. Tsuda ve své stati¹¹² cituje jistého obyvatele města Óizumi v prefektuře Gunma:

„Když brazilští Japonci poprvé přišli do města, byl jsem opravdu překvapen. Říkal jsem si – ti jsou ale divní. Co jsou sakra zač? Vypadali jako Japonci, ale ne jako normální Japonci. Chovali se úplně jinak, mluvili cizí řečí a měli divné šaty. Vypadali, jako by byli falešní, jako nějaký falešný Ultraman¹¹³ v televizi...”

Vnímání brazilských Japonců majoritou vychází ze dvou základních předpokladů. Mají japonskou krev, ale nemají japonskou výchovu a nesdílí tedy japonské kulturní hodnoty, ale naopak oplývají příslovečným jižanským temperamentem. V očích majority je jejich japonskost zásadním způsobem poskvrněna a proto se domorodci cítí být brazilským Japoncům nadřazení a stejně jako v případě ostatních cizinců si zachovávají chladný odstup.

Dalším zdrojem potíží je společenské postavení původních emigrantů z počátku 20. století. Ti se totiž nejčastěji rekrutovali z nejchudších a nejméně vzdělaných rolnických vrstev, takže si s sebou nesou stigma společenské spodiny. Navíc tím, že se odhodlali odejít do ciziny „za lepším“, přestoupili jednu z konvencí japonské společnosti – nastanou-li v životě Japonce těžkosti, je zvykem vytrvat a bojovat. Emigranti nevytrvali a nebojovali, ale zbaběle utekli do ciziny.

---

112 TSUDA, Takeyuki: *The stigma of ethnic difference: The structure of prejudice and „discrimination“ toward Japan's new immigrant minority.*

113 *Ultraman* – populární fiktivní postava superhrdiny.

Na druhou stranu japonští zaměstnavatelé vesměs hodnotí svoje dělníky z řad imigrantů korektně, občas lze ale slyšet i kritiku, podle které jsou brazilští Japonci příliš individualističtí a nehledí na prospěch a potřeby svého pracovního kolektivu; dělají pouze a jen to, co se jim řekne a nepracují pořádně, dokud se jim exaktně nevysvětlí, co se po nich chce.

4.3.4 Brazilská komunita v současném Japonsku

Japonští Brazilci se koncentrují především v okolí velkých automobilek, které jsou jejich hlavními zaměstnavateli. Více než třetina Brazilců tedy logicky žije na jižním pobřeží středního Japonska – v prefektuře Aiči má výrobní závod společnost Toyota, v prefektuře Šizuoka vyrábí své vozy firma Suzuki. Pětinu z celkového počtu Brazilců pak najdeme zaměstnanou v severní polovině regionu Kantó, kde svou výrobu koncentrují automobilky Honda, Nissan, Subaru a Hino.

Podobně jako další cizinecké komunity si také v Japonsku žijící Brazilci budují své vlastní komunitní sítě. V oblastech s vysokou koncentrací Brazilců se dají snadno objevit brazilské restaurace a obchody s brazilskými potravinami a i když ještě nezapustily tak hluboké kořeny jako *China-towny*, už se pro čtvrti s brazilskými obchody vžil název *Brazilian-town*.

V Japonsku je také asi 80 brazilských škol, z toho zhruba 50 je uznáváno a podporováno brazilským ministerstvem školství. Stejně jako ostatní sítě cizineckých škol ale nemají akreditaci japonského ministerstva školství, neučí se na nich podle japonských osnov a jejich absolvování člověka v Japonsku k ničemu nekvalifikuje. Navíc brazilská vláda školy podporuje pouze dodávkou učebnic. Rodiče tak musí platit poměrně vysoké školné – průměrně 30 tisíc jenů za měsíc, anebo posílat děti do japonské školy, kterou ale musí projít úplně od začátku. V současné době ekonomické krize se tedy množí případy, kdy rodiče neposílají děti do školy vůbec a z takto bezprizorní mládeže se rodí mladí delikventi.

Ekonomická krize přináší ještě jeden důsledek: Automobilový průmysl omezuje výrobu a zbavuje se momentálně nepotřebných pracovních sil, především z řad zaměstnanců se smlouvou na dobu určitou. Proto dochází k poměrně masivnímu odlivu Brazilců zpět do vlasti, za poslední dva roky jich odešlo na 80 tisíc. Vláda dokonce dokonce jejich odchod finančně podporuje¹¹⁴ – hlava rodiny získá 3 000 dolarů, plus další 2 000 dolarů za každého člena domácnosti. Brazilci tedy mají k návratu velmi dobrou motivaci, nicméně je pravděpodobné, že až krize odezní, nabere japonský průmysl už jednou vyškolené brazilské dělníky zpět.

Ilustrace 7: Japonští Brazilci demonstrují za lepší pracovní podmínky a možnosti vzdělání. Autor: McNEILL, D. et al. Zdroj: The Asia-Pacific Journal. Licence: Creative Commons. Získáno z URL <http://www.japanfocus.org/data/1365_4.jpg>

¹¹⁴ Příspěvatelé Wikipedie: *Dekasegi*. [online]

5 Závěr

Japonsko stojí na prahu třetího tisíciletí v pozici ekonomické a technologické supervelmoci, nicméně konzervativně si zachovává svoji národní hrdost.

Diskriminace cizinců v Japonsku existuje a představuje vážný celospolečenský problém. Rozmach poválečného japonského průmyslu vyústil na konci 80. let 20. století v nedostatek pracovních sil, který země kompenzovala přílivem statisíců cizinců. Ti ale dodnes denně narážejí na japonskou xenofobii. Starší generace Japonců totiž pociťují svoje zásluhy na japonském poválečném ekonomickém zmrtvýchvstání – byli to přece *oni*, kdo Japonsko po válce postavili na nohy, a tak se jen těžko ztotožňují s tím, že se dnes na výsledcích jejich úsilí přiživují cizinci. Postoje mladších generací jsou ale podstatně uvolněnější.

Nicméně, je nutné si uvědomit, že japonská populace postupně stárne. Přibývá seniorů, kteří se navíc díky vysoké životní úrovni Japonska dožívají velmi vysokého věku, naopak počet daňových poplatníků v produktivním věku se snižuje. Zároveň je v Japonsku stále patrný nedostatek levné a přesto kvalitní pracovní síly. Japonská pracovní síla je sice velmi kvalitní, ale také velmi drahá. Alternativu v tomto směru stále ještě nabízí Čína, která je relativně blízko a relativně levná, a také relativně kvalitní – i díky japonskému profesnímu vzdělávání. Dá se však očekávat, že čínská životní úroveň, a tedy i cena čínské práce, v dohledné době porostou a outsourcing výroby do Číny se přestane Japonsku vyplácet.

To vše v důsledku znamená, že se Japonsko bez imigrace neobejde, pokud si chce svou vysokou životní úroveň udržet. Přerod Japonska v multikulturní společnost tedy teprve přijde. Proto je také více než žádoucí, aby Japonsko obrousilo hrany své národní hrdosti, a především začalo striktně dodržovat a uplatňovat opatření proti diskriminaci na všech úrovních. Domnívám se, že *to* je pro Japonsko cesta, která povede k dlouhodobé prosperitě.

Seznam použité literatury

Monografie

- BĚLOHLÁVKOVÁ, Adéla: *Diskriminace a diskriminační slova v současném Japonsku*. Diplomová práce na Ústavu dálného východu FF UK. Praha: 2007. Vedoucí práce: Jan Sýkora.
- LIE, John: *Zainichi (Koreans in Japan). Diasporic Nationalism and Postcolonial Identity*. Berkeley and Los Angeles, CA, USA / London, UK: University of California Press, 2008. ISBN 978-0-520-25820-4. 229 s.
- REISCHAUER, E. O., CRAIG, A. M.: *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2008. Vydání 2. doplněné. ISBN 978-80-7106-843-3. 476 s.
- RYANG, Sonia, LIE, John (ed.): *Diaspora without Homeland. Being Korean in Japan*. Berkeley and Los Angeles, CA, USA / London, UK: University of California Press, 2009. ISBN 978-0-520-09863-3. 229 s.

Odborné statí

- LIU-FARRER, Gracia: *Creating a Transnational Community: Chinese Newcomers in Japan*. In WEINER, Michael: *Japan's Minorities: The Illusion of Homogeneity*. USA, Taylor & Francis, 2009. Vydání 2., ilustrované. ISBN 978-0-415-77264-8. 234 s. Fragmenty dostupné online ve službě Google Books.
- South Asia Human Rights Documentation Centre: *Japan's minorities yet to find their place in the sun*. [online]. Citováno 29.07.2011. Dostupné online na URL <<http://www.hrdc.net/sahrdc/hrfeatures/HRF56.htm>>
- TSUDA, Takeyuki: *The stigma of ethnic difference: The structure of prejudice and „discrimination“ toward Japan's new immigrant minority*. In *Journal of Japanese Studies*, vol. 24, No. 2 (Summer 1998). Dostupné online na URL <<http://www.jstor.org/stable/133237>>
- VASISHTH, Andrea: *A model minority: The Chinese Community in Japan*. In WEINER, Michael: *Japan's minorities: The Illusion of homogeneity*. Velká Británie, Routledge, 1997. ISBN 978-0-415-15218-1. 251 s. Fragmenty dostupné online ve službě Google Books.

Wikipedie – Svobodná Encyklopedie

- Přispěvatelé Wikipedie: *Alien Registration in Japan*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Alien_registration_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Amae*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Amae>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Brazilian schools in Japan*. [online]. Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Brazilian_schools_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Brazilians in Japan*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Brazilians_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Chinese People in Japan*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_people_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. [online]. Citováno 29.07.2011. Dostupné online na URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Convention_on_the_Elimination_of_All_Forms_of_Racial_Discrimination>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Debito Arudou*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Debito_Arudou>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Dekasegi*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Dekasegi>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Demographics of Japan*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Discrimination*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Discrimination>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Ethnic Issues in Japan* [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnic_issues_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Fascism*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Fascism>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Japanese Brazilian*. [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_Brazilian>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Japanese Diaspora* [online]. Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_diaspora>

- Přispěvatelé Wikipedie: *Kobe Chinatown*. [online].
Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Kobe_Chinatown>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Korean Wave*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Korean_wave>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Koreans in Japan*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Koreans_in_Japan>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Koreatown*. [online].
Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Koreatown>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Pachinko*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Pachinko>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Ryukyuan People*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Ryukyuan_People>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Shinto Directive*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Shinto_Directive>
- Přispěvatelé Wikipedie: *State Shinto*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <http://en.wikipedia.org/wiki/State_Shinto>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Uchi-soto*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://en.wikipedia.org/wiki/Uchi-soto>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Ippan Eidžúša*. [online]. [japonsky]
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://ja.wikipedia.org/wiki/一般永住者>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Nikkei Buradžiru-džin*. [online]. [japonsky]
Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <<http://ja.wikipedia.org/wiki/日系ブラジル人>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Nippon no Gaikokudžin*. [online]. [japonsky]
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://ja.wikipedia.org/wiki/日本の外国人>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Tokubetsu Eidžúša*. [online]. [japonsky]
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://ja.wikipedia.org/wiki/特別永住者>>
- Přispěvatelé Wikipedie: *Zainiči Čúgokudžin*. [online]. [japonsky]
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://ja.wikipedia.org/wiki/在日中国人>>

Ostatní online zdroje

- ARUDOU, D.: *Blacklist of Japanese Universities*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://www.debito.org/powerbullies.html>>
- ARUDOU, D.: *Debito.org – Arudou Debito / Dave Aldwinckle's Home Page*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://www.debito.org>>
- ARUDOU, D.: *The power of bullies. Cultural issue: How to fight in Japan*. [online].
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://www.debito.org/powerbullies.html>>
- McNEILL, D. et al.: *Lowering the Drawbridge of Fortress Japan: Citizenship, Nationality and the Rights of Children*. [online].
In: The Asia-Pacific Journal. Vol. 20-1-09, May 17th, 2009.
Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <<http://www.japanfocus.org/-Hongo-Jun/3143>>
- Ministerstvo spravedlnosti Japonska: *Svodka imigrace za rok 2010*. [online]
Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <<http://www.moj.go.jp/content/000072095.pdf>>
- NAKAMURA, Akemi: *Foreigners still dogged by housing barriers. Bias, business best served by understanding*. [online]
In: The Japan Times Online.
Citováno 29.07.2011
Dostupné online na URL <<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20071110f1.html>>
- National Police Agency: *White Paper on Police 2010*. [online]
Datum zveřejnění: Červenec 2010. Citováno dne 05.09.2011. Dostupné online na URL:
<http://www.npa.go.jp/hakusyo/h22/english/White_Paper_2010.pdf>
- Daily Yomiuri Online: *Govt eyes intl human rights complaint framework*. [online]
In: The Yomiuri Shimbun.
Datum zveřejnění: 27.05.2011. Citováno 05.09.2011
Dostupné online na URL <<http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T110526005758.htm>>